

Utlåtande Rotel III (Dnr 2017/001764)

Stockholms stads strategi för det rörliga friluftslivet 2018-2022

Förslag från idrottsnämnden

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.
Stockholms stads strategi för det rörliga friluftslivet 2018-2022 antas.

Föredragande borgarrådet Emilia Bjuggren anför följande.

Ärendet

Idrottsnämnden har utarbetat ett förslag till strategi för det rörliga friluftslivet i Stockholm för åren 2018-2022. Strategin är ett komplement till stadens idrottspolitiska program och ska bidra till den huvudsakliga målsättningen om att få fler stockholmare fysiskt aktiva. Strategin ska tydliggöra stadens mål och ambitioner med friluftsverksamheten och gäller för alla nämnder som ansvarar för friluftsförådringar i staden. Tre strategier har identifierats: information, samverkan och anläggningar.

Strategin lägger särskilt fokus på de grupper som idag är underrepresenterade i friluftsutövandet; ungdomar (13-19 år), personer med funktionsnedsättning, personer med lägre socioekonomisk bakgrund än genomsnittet och personer med utländsk bakgrund.

Ärendet återremitterades av kommunfullmäktige den 7 maj 2018 då kommunstyrelsen tidigare har fattat beslut på fel bilaga mot bakgrund av att nya rutiner införts i och med införandet av stadens nya dokumentbehandlingssystem. Ärendet har efter återremissen kompletterats med rätt bilaga för ärendet.

Beredning

Ärendet har remitterats till Stadsledningskontoret, Exploateringsnämnden, Fastighetsnämnden, Miljö- och hälsoskyddsnämnden, Stadsbyggnadsnämnden, Trafiknämnden, Utbildningsnämnden, Bromma stadsdelsnämnd, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd, Farsta stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd, Skarpnäck stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd, Älvsjö stadsdelsnämnd, Östermalms stadsdelsnämnd, Huddinge kommun, Kungliga Djurgårdsförvaltningen, Nacka kommun, Svenskt friluftsliv och Tyresö kommun.

Exploateringsnämnden avstår från att svara. Kungliga Djurgårdsförvaltningen, Svenskt friluftsliv och Tyresö kommun har ej inkommit med svar.

Utöver de remitterade har Håll Sverige Rent, Naturskyddsföreningen Stockholm och Stockholms idrottsförbund inkommit med yttranden.

Stadsledningskontoret är positiv till en stadsövergripande strategi för det rörliga friluftslivet och anser att strategin är ett viktigt komplement till det idrottspolitiska programmet samt att den tydliggör nämndernas arbete för det rörliga friluftslivet.

Fastighetsnämnden anser att reservaten bör utvecklas och komma fler stockholmare till del framgent, genom till exempel bättre information och bättre nyttjande av befintliga anläggningar. Fastighetsnämnden anser att strategin är väl underbyggd och stärker möjligheten för ett rörligt friluftsliv.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden anser att strategins lokala målsättningar är relevanta och bra. Nämnden anser även att de tre övergripande strategierna angående information, samverkan och anläggningar innehåller aktiviteter som är relevanta i stora drag.

Stadsbyggnadsnämnden välkomnar att en strategi för stockholmarnas vistelse i natur- och kulturlandskapet tas fram och anser att de föreslagna målen och prioriterade målgrupperna är i huvudsak relevanta. Det generella målet om att få fler stockholmare att bli fysiskt aktiva upplevs dock för snävt.

Trafiknämnden anser att Stockholms stads strategi för det rörliga friluftslivet 2018-2022 är ett viktigt och värdefullt komplement till stadens idrottspolitiska program och vill särskilt lyfta fram områden i anslutning till kollektivtrafiklägen och vikten av att dessa områden bevaras och utvecklas med tydliga och lättillgängliga entréer. Vidare anses att riktlinjerna i Grönare Stockholm stämmer väl överens med såväl strategier som aktiviteter i strategin för friluftslivet.

Utbildningsnämnden ställer sig positiv till strategin och aktiviteter pågår eller har påbörjats inom stadens grundskolor som stödjer strategin.

Bromma stadsdelsnämnd ställer sig i huvudsak positiv till den föreslagna strategin och vill samtidigt särskilt betona vikten av samverkan för att möjliggöra måluppfyllelse.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd ställer sig positiv till strategin för att öka det rörliga friluftslivet och att idrottsförvaltningen organiserar en samverkan mellan stadens förvaltningar gällande friluftsfrågor men saknar ett tydligare fokus på jämställdhetsfrågor, social hållbarhet samt tydligare skrivningar om hur socioekonomiskt utsatta områden kan främjas genom särskilda aktiviteter och investeringar.

Farsta stadsdelsnämnd ställer sig positiv till en stadsövergripande strategi för det rörliga friluftslivet. Strategin passar väl in i och kompletterar arbetet med den hälso- och idrottsprofil som fullmäktige har beslutat för Farsta.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd ställer sig positiv till den föreslagna strategin som känns tydlig och genomarbetad och anser att en viktig uppgift för staden är att finna fungerande samverkansformer med både föreningar och privata aktörer.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd välkomnar att idrottsförvaltningen tagit fram en strategi för det rörliga friluftslivet, men hade fördragit att strategin varit kopplad till en friluftsplan och inte underordnad det idrottspolitiska programmet. Vidare anses att strategins lokala målsättningar är välformulerade och väl avvägda.

Skärholmens stadsdelsnämnd ställer sig positiv till strategin. Framförallt att framtagningen av strategin skett i dialog med berörda nämnder och förvaltningar.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd delar utredningens slutsatser och resonemang och vill särskilt uppmärksamma socioekonomiskt svaga grupper och utrikesfödda.

Ålvsjö stadsdelsnämnd ställer sig positiv till att staden har tagit fram en strategi för friluftslivet och att tillgängligheten ska förbättras för de prioriterade grupperna. Dokumentet skulle dock vinna på att strategier och aktiviteter formulerades kortare och tydligare. I övrigt finns en del synpunkter på bland annat förslagen om information, skyltning, aktiviteter vid baden och föreningsverksamhet.

Östermalms stadsdelsnämnd anser att det är positivt att en strategi för det rörliga friluftslivet tas fram som komplement till det Idrottspolitiska programmet, men anser att gruppen äldre bör läggas till de prioriterade

målgrupper som särskilt ska stimuleras till att utöva ett rörligt friluftsliv, då denna grupp anses vara underrepresenterad i friluftsutövandet.

Huddinge kommun ställer sig positiv till strategin och menar att det är viktigt att upprätthålla en god regional samverkan för att maximera nyttan av grönytor och anläggningar i kommuner som gränsar till varandra.

Nacka kommun ställer sig positiva till Stockholms stads initiativ att stimulera medborgare till ett aktivt och rörligt friluftsliv genom att tydliggöra stadens mål och ambitioner med friluftsverksamhet och anser att ett regionalt perspektiv är viktigt för att nå strategins generella mål.

Håll Sverige Rent välkomnar Stockholms stads strategi för det rörliga friluftslivet men vill påminna om att en konsekvens av ett utökat friluftsliv kan bli en ökad nedskräpning. Denna aspekt bör hanteras inom strategin.

Naturskyddsföreningen Stockholm anser att det bör skapas en referensgrupp inom friluftsliv där ideella natur- och friluftorganisationer finns representerade.

Stockholms idrottsförbund välkomnar denna strategi och att den kopplas samman med det idrottspolitiska programmet och anser att det i sin helhet är ett mycket bra dokument som tar ut riktningen framåt för att främja organiserad idrott, egenidrottandet och öka folkhälsan. Utöver det lämnas en del synpunkter.

Mina synpunkter

Stockholm är en fantastisk urban storstad omgiven av vacker natur. Stadens gröna oaser och tillgången till vattnet skapar stora möjligheter för ett aktivt friluftsliv.

För att tillgängliggöra detta och skapa fler möjligheter för stockholmarna har vi ökat investeringarna för sport- och friluftsanläggningar. Sommar som vinter ska utbudet och tillgängligheten till våra gemensamma naturområden bidra till att få fler invånare i Stockholm fysiskt aktiva.

Strategin för det rörliga friluftslivet tydliggör stadens mål och ambitioner med friluftslivet. Riktlinjer vägleder stadens arbete som ska bidra till att få fler stockholmare att upptäcka möjligheterna som finns i Stockholms stad. Genom förbättrade informationskampanjer, digital kommunikation och tydligare skyltprogram ska synligheten och medvetenheten stärkas.

Motionsspåret i Lövsta är en tydlig satsning för att utöka möjligheterna för ett aktivt friluftsliv. Därtill har en trygghetsöversyn av stadens motionsspår genomförts. Men mer finns att göra. De planerade skidspåren i Ågesta kommer att bli ett efterlängtat tillskott.

Som ett komplement av det idrottspolitiska programmet innehåller strategin för det rörliga friluftslivet samma prioriterade målgrupper. Allt arbete som bedrivs inom staden ska genomsyras av jämställdhetsfokus. Det är viktigt att tillgängliggöra all form av friluftaktiviteter för alla.

Studier pekar på att äldres (över 77 år) utövande av friluftaktiviteter är en av flera grupper som är underrepresenterade. Stockholm bör därför öka möjligheten för äldre att ta sig ut och vistas i natur- och friluftsmiljöer för att bidra till att öka äldres välbefinnande.

Strategin lyfter forskningsresultat som visar att det är en relativt jämn fördelning mellan kvinnor och män som deltar i friluftslivet. Däremot framgår det att män och kvinnor sysselsätter sig med olika former av friluftaktiviteter. Stockholm ska arbeta för inkludering och en mer jämställd fördelning av aktiviteter.

Fler och fler stockholmare ägnar sig åt rekreation utomhus. Våra utegym, våra motionsspår och våra grönområden fylls av medborgare som önskar ut och röra sig i staden. Stadens gemensamma ytor är och ska vara till för hela stadens befolkning.

Friluftstrategin ska bidra till att den öppna friluftsverksamheten blir än mer tillgänglig så att fler underrepresenterade grupper hittar ut till naturen.

Nu tar vi för första gången ett helhetsgrepp kring frågan. Genom förbättrad information, samverkan och fler anläggningar skapar vi möjligheter för fler stockholmare att upptäcka stadens utbud av friluftsliv.

Efter remissrundan har vissa justeringar, kompletteringar och förtydliganden gjorts.

Under avsnittet ”Ansvariga i Stockholms stad för friluftsanläggningar och verksamhet” justeras tabellen med ett förtydligande av Miljö- och hälsoskyddsnämndens ansvar avseende sin rådgivande roll av skötsel av naturreservaten.

Under avsnittet ”Prioriterade målgrupper” justeras målgrupperna till att omfattas av samma prioriterade målgrupper, avseende flickor, som i det reviderade idrottspolitiska programmet som beslutades av idrottsnämnden i januari 2018.

Under avsnittet ”Nationella mål med friluftslivet” kompletteras målet ”Tillgänglig natur för alla” med ”kön” som bakgrundsvariabel.

I samma avsnitt under målet ”Tillgång till natur för friluftsliv och Attraktiv tätortsnära natur” förtydligas stadens gröna kvaliteter och grönstruktur.

Under avsnittet ”Planer och program som berör ett rörligt friluftsliv i Stockholm” kompletteras listan med ”Program för ett jämställt Stockholm

2018-2022” samt ”Grönare Stockholm, Riktlinjer för planering, genomförande och förvaltning, av stadens parker och naturområden”.

Bilagor

Reservationer

1. Stockholms stads strategi för det rörliga friluftslivet 2018-2022

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

Stockholms stads strategi för det rörliga friluftslivet 2018-2022 antas.

Stockholm den 25 april 2018

På kommunstyrelsens vägnar:
K A R I N W A N N G Å R D

Emilia Bjuggren

Ulrika Gunnarsson

Remissammanställning

Ärendet

Idrottsnämnden har utarbetat ett förslag till strategi för det rörliga friluftslivet i Stockholm för åren 2018-2022. Strategin är ett komplement till stadens idrottspolitiska program och ska bidra till den huvudsakliga målsättningen om att få fler stockholmare fysiskt aktiva. Strategin ska tydliggöra stadens mål och ambitioner med friluftsverksamheten och gäller för alla nämnder som ansvarar för friluftsförådringar i staden. Tre strategier har identifierats: information, samverkan och anläggningar.

Strategin lägger särskilt fokus på de grupper som idag är underrepresenterade i friluftsutövandet; ungdomar (13-19 år), personer med funktionsnedsättning, personer med lägre socioekonomisk bakgrund än genomsnittet och personer med utländsk bakgrund.

Idrottsnämnden

Idrottsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 17 oktober 2017 följande

1. Idrottsnämnden godkänner förslaget till strategi för det rörliga friluftslivet
2. Idrottsnämnden överlämnar ärendet till kommunstyrelsen.

Idrottsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 22 september 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Det övergripande målet i Stockholms stads idrottspolitiska program är att fler stockholmare ska bli fysiskt aktiva. Bakgrunden till detta är att fysisk aktivitet är en betydande faktor i arbetet för förbättrad folkhälsa då fysisk aktivitet korrelerar med god hälsa. World Health Organisation har angett fysisk inaktivitet som den fjärde största riskfaktorn för global dödlighet som orsakar 6 procent av dödsfallen i världen. Stockholms stad har ett antal strategier och verktyg för att öka den fysiska aktiviteten bland stockholmarna. Ett av dessa är friluftsverksamheten. Ansvaret för friluftsförådringar är uppdelat på flera nämnder i staden vilket också visas i strategin. Det är därför av vikt att dessa nämnder har gemensamma målsättningar och strategier för hur staden ska arbeta för ett ökat rörligt friluftsliv, liksom hur staden kan förbättra förutsättningarna för utövandet. Stockholms stads strategi för det rörliga friluftslivet omfattar alla de nämnder som arbetar med friluftsförådringar och har tagits fram efter workshop och dialog med tjänstemän från berörda förvaltningar.

Måluppfyllelse

Att staden får en gemensam stadsövergripande strategi för det rörliga friluftslivet bidrar till möjligheterna att uppnå målen om ökad fysisk aktivitet samt förbättrade förutsättningar för utövande av ett rörligt friluftsliv.

Miljökonsekvenser Utövande av friluftsliv ska alltid grunda sig i allemansrätten vilket enkelt kan sammanfattas som ”inte störa, inte förstöra”.

Om allemansrätten följs får utövande av friluftsliv inga negativa miljökonsekvenser. Ett välvårdat naturlandskap bidrar till positiva konsekvenser för miljön

Tillgänglighet. En viktig del i strategin innebär ökad tillgänglighet till friluftsliv. Tillgänglighet i det här sammanhanget innebär att alla stockholmare ska erbjudas möjlighet att utöva ett rörligt friluftsliv utifrån sina villkor och förutsättningar. Detta oavsett om individen har en funktionsnedsättning, bristande ekonomiska förutsättningar eller obefintlig erfarenhet av natur.

Konsekvenser för barn Forskning har visat att ungdomar är en av de underrepresenterade grupperna i utövandet av friluftsliv. Därför ska staden lägga särskilt fokus på att stimulera pojkar och flickor i åldersgruppen 13-19 år till att utöva ett rörligt friluftsliv.

Beredning

Ärendet har remitterats till Stadsledningskontoret, Exploateringsnämnden, Fastighetsnämnden, Miljö- och hälsoskyddsnämnden, Stadsbyggnadsnämnden, Trafiknämnden, Utbildningsnämnden, Bromma stadsdelsnämnd, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd, Farsta stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd, Skarpnäck stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd, Älvsjö stadsdelsnämnd, Östermalms stadsdelsnämnd, Huddinge kommun, Kungliga Djurgårdsförvaltningen, Nacka kommun, Svenskt friluftsliv och Tyresö kommun.

Exploateringsnämnden avstår från att svara. Kungliga Djurgårdsförvaltningen, Svenskt friluftsliv och Tyresö kommun har ej inkommit med svar.

Utöver de remitterade har Håll Sverige Rent, Naturskyddsföreningen Stockholm och Stockholms idrottsförbund inkommit med yttranden.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 1 februari 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Av kommunfullmäktiges budget för 2018 framgår att idrott och friluftsliv har en central betydelse för folkhälsan för dagens och morgondagens stockholmare. Idrottsnämnden ska tillvarata och underlätta stockholmarnas intressen av ett rörligt friluftsliv och båtliv och få fler att utöva friluftaktiviteter.

I kommunfullmäktiges budget för 2016 fick idrottsnämnden i uppdrag att ta fram en riktlinje för stadens friluftspolitik som komplement till stadens idrottspolitiska program. I uppdraget ingick att samverka med miljö- och hälsoskyddsnämnden, stadsdelsnämnderna, utbildningsnämnden och Stadsmuseet för att förbättra tillgången till och kvaliteten på Stockholms friluftsområden och naturreservat. Stadsledningskontoret anser att den föreslagna strategin ligger i linje med det uppdrag som formulerats av kommunfullmäktige.

Stadsledningskontoret bedömer att strategin är ett viktigt komplement till det idrottspolitiska programmet och att det tydliggör nämndernas arbete för det rörliga friluftslivet. Stadsledningskontoret bedömer vidare att åtgärder i enlighet med strategin kan rymmas inom nämndernas ekonomiska ramar och organisation men att arbetssätt kan behöva ses över och utvecklas för att strategins målsättningar ska nås. Den föreslagna strategin innehåller en lista med ansvarsområden. I denna beskrivs att ansvaret för förvaltning och skötsel av naturreservat är fördelat på stadsdelsnämnderna, trafiknämnden och fastighetsnämnden. Stadsledningskontoret konstaterar dock att det inte tydligt framgår vilken nämnd som ansvarar för vad och att ansvarsfördelningen i framtiden kan tydliggöras.

Stadsledningskontoret anser att de tre strategierna med tillhörande aktiviteter och arbetssätt som beskrivs i förslaget generellt bedöms bidra till både den övergripande målsättningen om att fler stockholmare är fysiskt aktiva och strategins specifika mål om att öka andelen stockholmare som utövar ett rörligt friluftsliv samt förbättra förutsättningarna för invånarna att utöva ett rörligt friluftsliv.

Enligt Översiktsplan för Stockholms stad är det angeläget att fortsätta ha en nära dialog med stockholmarna om innehållet i och förvaltningen av befintliga och nya grönområden. Enligt kommunfullmäktiges budget för 2018 ska idrottsnämnden till exempel tillvarata och underlätta stockholmarnas intressen för det rörliga friluftslivet, bland annat genom att skapa lämpliga lösningar i samarbetet med närliggande kommuner. I förslag till reviderat idrottspolitiskt program 2018-2022 ska Stockholms stad vara initiativtagare till samverkan över kommungränserna i frågor som rör idrott och motion. Stadsledningskontoret konstaterar att den föreslagna strategin väl beskriver samverkan med föreningar och organisationer men saknar beskrivning av samverkan med stockholmare och andra kommuner.

Stadsledningskontoret konstaterar vidare att den föreslagna strategin saknar koppling till Grönare Stockholm, Riktlinjer för planering, genomförande och förvaltning av stadens parker och naturområden, som beslutades i kommunfullmäktige den 13 februari 2017. Enligt kommunfullmäktiges budget 2018 ska stadens parker och grönområden utvecklas i enlighet med riktlinjerna.

Stadsledningskontoret anser att det är bra att strategin fokuserar på prioriterade målgrupper, men noterar samtidigt att jämställdhetsperspektivet kunde ha varit

tydligare beskrivet. I budget 2018 framgår att satsningar på idrotten ska vara jämställda och att fokus ska ligga på barn-, ungdoms- och motionsidrott. I enlighet med det reviderade idrottspolitiska programmet som antogs i idrottsnämnden den 30 januari 2018 ska alla nämnder, inte minst idrottsnämnden, särskilt verka för att få fler flickor i allmänhet och flickor med utländsk bakgrund i synnerhet mer fysiskt aktiva.

Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholms delrapport ”Jämlig fritid, bättre framtid” belyser unga stockholmares fritidsvillkor. Rapporten visar på behov av utvecklade kommunala insatser för att främja en jämlig och jämställd fritid för unga i Stockholms stad samt att kultur, idrott och andra fritidsaktiviteter har stor betydelse för hälsa och välbefinnande. Rapportens analys visar på stora skillnader avseende såväl deltagande och utbud som hälsa och livskvalitet. En social hållbar utveckling för Stockholms stad förutsätter att sådana skillnader utjämnas mellan stadsdelar och befolkningsgrupper.

Stadsledningskontoret vill belysa vikten av att implementeringen av strategin sker i enlighet med Grönare Stockholm, att nämnderna beaktar kommissionens rekommendationer och arbetar aktivt med jämställdhetsperspektivet i planering och uppföljning av friluftslivsfrågor.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta att Stockholms stads strategi för det rörliga friluftslivet 2018-2022 godkänns i enlighet med bilaga 1.

Fastighetsnämnden

Fastighetsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 30 januari 2018 följande.

Fastighetsnämnden beslutar att godkänna och överlämna fastighetskontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Fastighetskontorets tjänsteutlåtande daterat den 4 januari 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Fastighetskontoret anser att strategin är väl underbyggd och stärker möjligheten för ett rörligt friluftsliv.

Fastighetskontoret har idag ett nära samarbete med idrottsförvaltningen genom att kontoret bygger och förvaltar idrottsanläggningar på uppdrag av idrottsförvaltningen. Ett illustrerande exempel, som täcker in de fyra identifierade grupperna ovan är Järva Friluftsbad, där det förutom bad också ska finnas möjlighet att utveckla friluftsliv runt badanläggningen på Järvafältet.

Fastighetskontoret förvaltar byggnader av servicekaraktär på tolv av stadens strandbad. Det finns en potential att utnyttja strandbaden mer och under längre tid på året då infrastrukturen redan finns på plats. Flera av strandbadsbyggnaderna är

vinterbonade i de fall man önskar utveckla skridskobanor på sjöis.

Fastighetskontoret ser gärna ett tätare samarbete med idrottsförvaltningen i utvecklingen av stadens strandbad framgent.

Fastighetskontoret anser att det är bra att det skapas ett forum för gränsöverskridande förvaltningssamarbete. I arbetet med friluftsprogrammet för Nackareservaten var en av utvecklingspunkterna ökad användning av reservatens ytor för utbildning och lek. Variationen i reservaten lämpar sig för både lärande, exempelvis matematik i naturen eller kulturhistoriska vandringsslingor samtidigt som flertalet större öppna ytor flexibelt kan nyttjas för olika former av lek och spel. I dagsläget är reservaten relativt populära utflyktsmål men kontoret ser även möjligheter till ett ökat nyttjande.

När det gäller cykling i reservaten har regelverken varit svårtolkade. Fastighetskontoret har själva i uppdrag att utreda för stigcykling i Nackareservatet som ska vara klart 2018. Kontoret ser därför positivt på förslag om utvidgad information och skyltning, både gällande vad som finns att tillgå i reservaten men även de regler reservatens gäster ska förhålla sig till. För att tillgängliggöra friluftslivet skulle skyltar och information, i samarbete med trafikkontoret, kunna uppföras en bit bort från reservaten så att även folk som inte bor i reservatens direkta närhet enkelt kan hitta dit. Förslagsvis bör kartor med cykelvägar till dessa friluftsområden tydligt framgå.

Som idrottsförvaltningen också redogör för används utegymmen flitigt. För att ytterligare tillgängliggöra gymmen bör underlaget mellan redskapen anpassas så att de utan svårigheter för rullstolsburna eller andra med begränsad framkomlighet kan användas. Utöver detta önskas även någon form av vattenpåfyllning i anslutning till gymmen.

Förvaltningsövergripande samarbete är viktigt gällande stadens friluftsområden då det handlar om flera intresseområden som ska samordnas såsom exempelvis naturvärden och önskemål från olika föreningar. Fastighetskontoret deltar gärna i sådana diskussioner och önskar bli involverad i ett så tidigt stadium som möjligt.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 30 januari 2018 följande.

1. Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutar att tillstyrka förslaget till Stockholms stads strategi för det rörliga friluftslivet 2018 – 2022.
2. Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Miljöförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 15 januari 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Miljöförvaltningen anser det är mycket positivt att idrottsnämnden nu har tagit fram ett förslag till en strategi för friluftslivet för hela staden. Ett sådant dokument har miljöförvaltningen med flera förvaltningar i staden över tid efterfrågat eftersom behovet av samordning och strategisk planering av frågor som rör friluftslivet är stort, såväl inom som utanför skyddade naturområden.

Miljöförvaltningens synpunkter nedan följer i stort den kronologiska ordningsföljden i strategidokumentet.

Definition av friluftsliv

Miljöförvaltningen ifrågasätter, liksom i tidigare underhand-synpunkter, att strategidokumentet tar fram och bygger på en egen definition av friluftsliv när det redan finns en utredd och väl-etablerad legaldefinition i 3 § förordningen (2010:2008) om statsbidrag till friluftsanslag: ”med friluftsliv menas vistelse utomhus i natur- och kulturlandskapet för välbefinnande och naturupplevelser utan krav på tävling”.

Det finns skäl att ha en både vidare och snävare definition än vad som framgår av förordningen. Den tar sikte på statsbidrag är utformad för detta syfte.

Förvaltningen anser att den av idrottsnämnden valda definitionen är godtagbar.

Det finns också behov att tydligt och tidigt i strategin redovisa om denna även omfattar de geografiska områden som Stockholm stad äger och genom dess fastighetskontor förvaltar viktiga friluftsområden som Nackareservatet i Nacka och Ågesta utanför kommungränsen.

Nationella mål med friluftslivet

Under rubriken allemansrätten ges intrycket att allemansrätten även omfattar anläggningar. Det bör formuleras om så att det inte kan uppfattas så eftersom allemansrätten endast avser rätten att vistas i skog och mark.

Ansvarsfördelning inom staden och underlag

Tabellen på sidan 4 i strategin redovisar tydligt det splittrade ansvaret för frågor relaterade till stadens friluftsliv. Förvaltningen önskar att tabellen kompletteras när det gäller miljö- och hälsoskyddsnämndens ansvar enligt *Tillsyn av naturreservat och rådgivning om skötsel*. Tabellen bör även kompletteras med ansvarsområdet **Strategiska frågor gällande parker och naturmark** med Trafiknämnden som ansvariga, utifrån strategidokumentet Grönare Stockholm. Detta dokument bör även läggas till under den avslutande rubriken Planer och program. Dessutom bör det anges att miljö- och hälsoskyddsnämnden har tillsyn över strandbadet. Dessutom är det inte bara stadsdelsnämnder som har ansvar för strandbad utan även Stiftelsen Stora Sköndal och Kungliga Djurgårdsförvaltningen.

Prioriterade målgrupper

Miljöförvaltningen anser att det är bra att strategin särskilt fokuserar på några prioriterade målgrupper. Förvaltningen anser dock att strategin med fördel även bör belysa målgruppen äldre. Detta motiveras av att Stockholm har en alltmer åldrande befolkning som staden bör ge möjlighet att ta sig ut och vistas i natur- och friluftsmiljöer för sitt välbefinnande. Det handlar om anpassningar och anordningar för ökad tillgänglighet på motsvarande sätt som för personer med olika funktionsskillnader. I rapporten *Tillgängliga natur- och kulturområden* (Rapport 6562, Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet, 2013) anges ”En tumregel är att det som är nödvändigt för 10 procent är underlättande för 40 procent och bekvämt för 100 procent”, vilket miljöförvaltningen vill lyfta fram i detta sammanhang.

Kopplingen mellan nationella mål och lokala målsättningar för friluftslivet

Miljöförvaltningen anser det är bra att förvaltningens tidigare underhandssynpunkt om att redovisa hur de nationella målen för friluftslivet hänger samman med Stockholms lokala målsättningar har tagits om hand. Det blir nu tydligt vad målen på nationell nivå innebär för Stockholms stad. Förvaltningen anser också att de lokala målsättningarna genomgående är mycket bra formulerade och tar en tydlig utgångspunkt från viktiga och relevanta förutsättningar för friluftsliv som t.ex. samordning över förvaltningsgränser, allemansrätten, stadens sammanhängande blågröna struktur, skyddade områden samt att stadens natur- och friluftsmiljöer ska vara till för alla.

Strategier – information

Förvaltningen anser överlag att de aktiviteter som presenteras under respektive rubrik under informationsstrategin som relevanta. Däremot anser förvaltningen att det finns behov av ytterligare diskussion och avstämning om innebörden och ansvarsfördelningen för en del av förslagen.

När det gäller **tryckta kartor** vill förvaltningen lyfta att det även finns andra kartbroschyrer som miljöförvaltningen har låtit ta fram under 2016. Dels reservatsfoldrar för stadens alla skyddade områden. Dels vägledning till ett 70-tal rofyllda platser i såväl skyddade områden som i blivande reservat i projektet Guide till tystnaden. Sedan tidigare kan det även finnas andra tryckta kartor och foldrar om friluftsområden eller anläggningar för friluftslivet som andra förvaltningar har tagit fram genom åren. Det vore önskvärt om idrottsförvaltningen hade möjlighet att göra en inventering och sammanställning av relevanta underlag och vem som är ansvarig för att om möjligt uppdatera vissa av dem alternativt sålla bort inaktuella varianter.

Förvaltningen ser positivt på strategins förslag till **tillgänglig information** om friluftsliv på lätt svenska och de vanligaste andra språken. Förvaltningen vill också gärna lyfta behovet av andra anpassningar av information kopplat till funktionsskillnader som till exempel nedsatt syn. Förvaltningen önskar också att

beskrivningen av ”den kommande fritidsappen” kan utvecklas något och på vilket sätt den skiljer sig från appen *Naturkartan*.

När det gäller **digital information** vill förvaltningen särskilt lyfta just *Naturkartan*. Miljöförvaltningen har valt att gå med i mobil-applikationen *Naturkartan* som ägs av en extern aktör. *Naturkartan* för Stockholms stad lanserades i början av 2017 och innehållet förvaltas i nuläget av miljöförvaltningens kommunikatör. Förvaltningen anser att det vore positivt om *Naturkartan* fanns kvar som ett digitalt informationsverktyg, som är gratis för användaren. Ska *Naturkartan* utvecklas för hela stadens friluftsliv kan det dock behöva göras förtydliganden med avseende på resurser för en sådan förvaltning och utveckling.

När det gäller den planerade ”fritidsappen” finns en god början i den av miljöförvaltningen utvecklade appen Upptäck Stockholm. Den finns fortfarande, men har inte uppdaterats på ett par år. Förvaltningen har inte haft resurser att uppdatera information som lämnas av många förvaltningar och bolag. Det är ett omfattande arbete och Idrottsnämndens ambition att tillskapa en Fritidsapp skulle behöva utvecklas mer. Det gäller särskilt hur det ska säkerställas att alla förvaltningar och bolag medverkar till att informationen i appen hålls aktuell.

Miljöförvaltningen anser att även förslaget till **skyltning** av frilufts-områden behöver stämmas av med flera förvaltningar. Det är en fråga som har varit uppe många gånger tidigare i olika sammanhang. Skyltning är ett bra exempel på en fråga i linje med uppdraget från 2018-års budget. Enligt uppdraget ska miljö- och hälsoskyddsnämnden tillsammans med stadsdelsnämnder, idrottsnämnden, fastighetsnämnden och trafiknämnden utveckla och stärka rekreativa och ekologiska värden i naturreservaten. Nämnderna ska ta särskild hänsyn till funktionsnedsättning och tillgängliggörande.

Miljöförvaltningen ansvarar inte för skyltning, men har vid flera tillfällen hjälpt till att ta fram eller lämna synpunkter på andra aktörers skyltar som finns i stadens skyddade områden, t.ex. skyltar för Guide till tystnaden, hundkoppling, död ved, med mera. Här menar förvaltningen att det finns flera aspekter att ta hänsyn till. Det finns till exempel en standard från Naturvårdsverket för hur reservatens informationsskyltar bör se ut. Staden har också en grafisk profil och skyltprogram.

Sammanfattningsvis anser förvaltningen att det finns ett behov av samordning och mer enhetlighet kring skyltar i såväl skyddade områden som andra friluftsområden, men att det både finns många aktörer och typ av skyltar samt standarder att ta hänsyn till. Ett förslag vore därför att strategin begränsas till att idrotts-förvaltningen i första hand får ansvaret att utreda vidare vilka slags skyltar och anläggningar/områden det handlar om, vilka som ansvarar för vad idag samt därefter föreslå en eventuell förändring och utveckling.

Strategi-samverkan

Förvaltningen anser överlag att de aktiviteter som presenteras under respektive rubrik under samverkanstrategin är relevanta. Förvaltningen ser mycket positivt till att strategin föreslår att idrottsförvaltningen nu ska ges mandat att samordna stadens

olika parter så att stadens friluftsliv kan utvecklas och bli mer tillgängligt. Förvaltningen ser fram emot att delta i det kommande samarbetet och att bidra utifrån förvaltningens erfarenheter och möjligheter.

Det anges i en aktivitet att idrottsförvaltningen ska agera rådgivande i utvecklingen av strandbadet. Det är bra att idrottsförvaltningen tar sikte på olika aktiviteter vid strandbadet. Men strandbadet omfattas av miljö kvalitetsnormer enligt badvattendirektivet och det bör nämnas att även miljöförvaltningen bidrar med rådgivning om hur verksamheterna kan utformas så att de inte kommer i konflikt med gällande regler.

Strategi-anläggningar

Förvaltningen anser överlag att de aktiviteter som presenteras under respektive rubrik under anläggningsstrategin verkar relevanta. Förvaltningen anser dock att strategin med fördel skulle kunna lyfta och kortfattat beskriva en av de absolut viktigaste förutsättningarna för friluftsliv, det vill säga, den **omgivande natur- och vattenmiljön**. Detta är förvisso inte en anläggning i sig, men kvaliteterna i omgivande miljö är inte desto mindre av stor relevans för vilken typ av friluftsliv som är möjligt att utöva och hur det upplevs av utövaren. Förutsättningar att ta sig till och från dessa områden bör också beskrivas.

Miljöförvaltningen står till förfogande och hjälper gärna till att formulera vilka kvaliteter som tätortsnära naturmiljö kan/bör innehålla för attraktivt friluftsliv och rekreation. Exempel kan vara god ljudmiljö så att man uppfattar fågelkvitter, ett hävdat kulturlandskap, en variation av olika naturtyper, öppenhet och slutenhet i bestånden, tillgång till vattenmiljöer med mera.

Beroende på omgivande miljöns värden och känslighet kan det också vara både lämpligt och i vissa fall olämpligt att t.ex. anlägga ett helt nytt utegym eller att bredda/plana ut ett befintligt motionsspår för att öka tillgängligheten. Det finns även olika lagrum att ta hänsyn till vid genomförande av sådana åtgärder, t.ex. föreskrifter enligt miljöbalken i stadens skyddade reservat.

Ett bra exempel på kopplingen mellan anläggningar och naturmiljön är förutsättningarna för **stigcykling** som strategin föreslår ska utredas på stadens mark och som i 2016-års budget fanns med som ett uppdrag till bland andra miljöförvaltningen. Miljöförvaltningens ekologer har i sitt tillsynsarbete låtit utreda förutsättningarna för stigcykling i stadens reservat. Syftet har varit att om möjligt identifiera områden eller sträckor som skulle vara mindre känsliga för det slitaget och risk för konflikter med andra besökare som stigcykling kan innebära. Förvaltningen medverkar därför gärna med sina erfarenheter i en sådan fortsatt utredning.

Stadsbyggnadsnämnden

Stadsbyggnadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 31 januari 2018 följande.

1. Stadsbyggnadsnämnden beslutar att överlämna kontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.
2. Stadsbyggnadsnämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande daterat den 12 januari 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsbyggnadskontoret välkomnar att en strategi för stockholmarnas vistelse i natur- och kulturlandskapet tas fram. Förslaget har fokus på bland annat samverkan inom staden vilket är positivt, och kontoret anser att de föreslagna målen och prioriterade målgrupper är i huvudsak relevanta.

Det generella målet om att få fler stockholmare att bli fysiskt aktiva är dock för snävt. Friluftsliv definieras i riksdagens förordning om statsbidrag till friluftorganisationer som ”vistelse utomhus i natur- eller kulturlandskapet för välbefinnande och naturupplevelser utan krav på tävling”. Den definitionen ställer alltså inte krav på att det ska vara fysiska aktiviteter, utan även stilla vistelser i form av t.ex. picknick eller familjesamvaro ingår. Kontoret anser att även stillasittande aktiviteter i naturen är positiva, bland annat ur ett folkhälsoperspektiv, och att målet med det rörliga friluftslivet därför måste vara bredare. Många olika former av besök i stadens natur- och friluftsområden bör uppmuntras och strategins fokus på fysiska aktiviteter och på planlagda miljöer, som skid- och motionsspår, utomhusbad, m.m. är alltför begränsat.

Stockholms stads friluftsområden bör vara inbjudande och lättillgängliga för alla former av friluftsliv, även när det till exempel sker utan särskilda kläder och i första hand är inriktat på samvaro i naturskön omgivning. För att locka ut fler till stadens natur- och friluftsområden bör all form av vistelse underlättas och uppmuntras. Till exempel bör välskötta promenadvägar, kortklippta gräsytor, lekplatser, bollplaner, picknickplatser och grillplatser i högre grad anordnas i stadens naturområden, även i natur- och kulturreserveraten. Sådana målpunkter och anordningar lockar ofta till att upptäcka och njuta av den omgivande, mer orörda naturen.

Begreppet ”friluftsliv” kan upplevas exkluderande, trots den breda nationella definitionen. I många sammanhang kopplas begreppet till ansträngande fysiska aktiviteter som kräver särskild utrustning. De flesta som besöker stadens natur- och friluftsområden vet inte att de ägnar sig åt friluftsliv, utan benämner det som att vara ute i naturen eller att ta en promenad. I kommunikation till allmänheten som syftar till att locka till vistelse i naturen bör därför begreppet inte användas. Idrottsförvaltningens så kallade Friluftskarta kan till exempel gärna byta namn och även visa iordningsställda promenadvägar och fina picknickplatser.

I dokumentet saknas helt hänvisning till Grönare Stockholm, stadens riktlinjer för planering, genomförande och förvaltning av stadens parker och grönområden

som godkändes av kommunfullmäktige i februari 2017. Där lyfts bland annat att förståelsen av stockholmarnas behov av parker och naturområden behöver öka och att innehållet i stadens grönområden bör anpassas för de aktiviteter som främjar utevistelse.

Under rubriken Friluftslivet idag refereras till Naturvårdsverkets rapportserie Friluftsliv i förändring samt forskning om barn och ungdomars friluftsvanor, men det finns fler genomförda enkäter och utredningar inom staden som har bäring på rekreation och friluftsliv.

I uppräkningsavdelningen av ansvariga nämnder saknas stadsbyggnadsnämnden, som ansvarar för tillstånd och dispenser i natur- och kulturresevatnen inom stadens gränser. "Förvaltning och skötsel av naturresevat" bör ändras till "Förvaltning och skötsel av natur- och friluftsområden, inklusive natur- och kulturresevat" eftersom flera natur- och friluftsområden inte är skyddade som naturresevat.

Trafiknämnden

Trafiknämnden beslutade vid sitt sammanträde den 1 februari 2018 följande.

1. Trafiknämnden godkänner och överlämnar kontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.
2. Trafiknämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Trafikkontorets tjänsteutlåtande daterat den 13 december 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Trafikkontoret anser att Stockholms stads strategi för det rörliga friluftslivet 2018-2022 är ett viktigt och värdefullt komplement till stadens idrottspolitiska program. De stora friluftsområdena och resevatnen är fantastiska resurser som kan utvecklas och bli än mer lättillgängliga och den bostadsnära naturen är ovärderlig för de som har svårt att röra sig längre sträckor. Allteftersom staden förtätas minskar tillgången till kanske främst den bostadsnära naturen och det är av allra största vikt att stadens förvaltningar har en samsyn kring hur naturmarken ska utvecklas och förvaltas.

Kommunfullmäktige antog i februari 2017 (utl. 2017:30, dnr 171-1292/2016) Grönare Stockholm, riktlinjer för planering, genomförande och förvaltning av stadens parker och naturområden. Riktlinjerna syftar till att stärka stadens gröna kvaliteter, utveckla det offentliga rummet och tydliggöra organisation och ansvar för stadens parker och gröna rum. Grönstrukturen ska vara en del av stadens offentliga rum, som genom olika funktioner och kvaliteter bidrar till en levande och trygg stad för alla stockholmare. En rik biologisk mångfald ska tryggas genom en livskraftig grönstruktur med höga rekreativa och ekologiska värden.

I Grönare Stockholm lyfts bland annat fram att befintliga parker och naturområden behöver tillgängliggöras för att klara målen om en tätare och grönare

stad. Kollektivtrafik samt gång- och cykelförbindelser med säkra passager har stor betydelse för att nå större grönområden. Stadsdelar kan kopplas ihop genom gröna promenader och stråk längs vatten. För att enkelt hitta till gröna målpunkter ska information finnas tillgänglig och vid behov skyltning och vägvisning i parker och natur. Det gäller inte minst stadens naturreservat och det blir angeläget att tydliggöra ekologiska och rekreativa värden för fler stockholmare. Det kan göras genom pedagogiska insatser och tillgänglig information, men det kan också göras genom fysiska åtgärder till exempel genom skötselåtgärder, utformning av entréområden som ökar orienterbarheten och andra åtgärder för att skapa förutsättningar för utveckling av rekreativa och kulturella värden.

Trafikkontoret vill här särskilt lyfta fram områden i anslutning till kollektivtrafiklägen och vikten av att dessa områden bevaras och utvecklas med tydliga och lättillgängliga entréer. För till exempel förskolegrupper, skolklasser och personer utan bil kan dessa områden vara enda möjligheten att ta sig ut i större naturområden.

Trafikkontoret anser att riktlinjerna i Grönare Stockholm stämmer väl överens med såväl strategier som aktiviteter i strategin för friluftslivet. Flera av de föreslagna aktiviteterna är nära angränsande till trafiknämndens verksamhet. Inom trafiknämndens verksamhet finns stadens stadsträdgårdsmästare och nämnden ansvarar bland annat för samordning av stadsdelsnämndernas stadsmiljöverksamhet samt för framtagande av olika policydokument, skyltprogram etcetera gällande den gröna miljön. Trafikkontoret ställer sig därför positivt till ett aktivt deltagande i genomförandet av strategin för det rörliga friluftslivet.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 1 februari 2018 följande.

1. Utbildningsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Beslutet justeras omedelbart.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 27 december 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till att fler får möjlighet att utöva rörligt friluftsliv utifrån sina förutsättningar. Med stöd av forskningen har förvaltningen inom de olika skolformerna prioriterat rörelse som ett utvecklingsområde och flera hälso- och idrottsprojekt pågår i stadens skolor i samarbete med bland annat idrottsförvaltningen.

Förvaltningen kommer fortsätta att samverka med ideella organisationer och föreningar för att stödja och underlätta utövandet av organiserat friluftsliv. Samverkan inom projektet ”Fritid för alla” har inneburit att elever i grundsärskolan

har fått ett bredare intresse för olika aktiviteter under sin fritid och friluftslivet är en del av dessa.

Strategin ligger i linje med det arbetet som förvaltningen har påbörjat, exempelvis genom att utöka stadens naturskoleverksamhet. Som ett led i det arbetet etableras en mobil naturskola (buss) som stöd till skolans ordinarie fältundervisning.

Bromma stadsdelsnämnd

Bromma stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 1 februari 2018 följande.

Nämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på kommunstyrelsens remiss gällande Stockholms stads strategi för det rörliga friluftslivet 2018-2022.

Särskilt uttalande gjordes av Hanna Wistrand (L), *bilaga 1*.

Bromma stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 8 januari 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Det rörliga friluftslivet ska ses som ett av flera verktyg för att nå det övergripande målet i Stockholms stads idrottspolitiska program, det vill säga att få fler invånare i Stockholm fysiskt aktiva. Dokumentet ska genom mål, riktlinjer och strategier vägleda stadens arbete med friluftsförfrågor. Friluftsstrategin ska bidra till arbetet med att få fler stockholmare att upptäcka möjligheterna att utöva friluftsliv i Stockholms stad.

För att uppnå det generella målet om att få fler stockholmare fysiskt aktiva anser även stadsdelsförvaltningen att en samverkan internt samt med externa aktörer, utgör en förutsättning för att man ska lyckas med arbetet. Det är positivt att det är idrottsförvaltningen som ska ta initiativet till samverkan. Stadsdelsförvaltningen ser fram emot att, inom ramen för sitt verksamhetsområde, delta i arbetet med att öka förutsättningarna för motion och friluftsliv.

Stadsdelsförvaltningen vill ändå påtala vikten av att ha en tydlig rollfördelning när det gäller ansvar för drift- och underhåll samt kostnader som är kopplade till detta ansvar. Drift- och underhåll är en aspekt som alltid bör tas med i planeringar och strategier. Allt för ofta tilldelas ekonomiska medel för anläggande av t.ex. parker och idrottsanläggningar som sedan inte följs upp med ekonomiska medel för att klara skötseln på ett fullgott sätt.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 1 februari 2018 följande.

Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsnämnd överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen, arbetsmarknads- och idrottsroteln som svar på remissen om Stockholms stads strategi för det rörliga friluftslivet 2018-2022.

Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 5 januari 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Allmänt om strategin

Förvaltningen ställer sig positiv till att idrottsförvaltningen tagit fram en strategi för det rörliga friluftslivet med målet att få fler stockholmare att upptäcka möjligheterna att utöva friluftsliv i Stockholms stad. Förvaltningen anser även att det är positivt att idrottsförvaltningen organiserar en samverkan mellan stadens förvaltningar gällande friluftsförfrågor.

Förvaltningen saknar dock ett tydligare fokus på jämställdhetsfrågor och social hållbarhet och efterfrågar tydligare skrivningar om hur strategin ska främja ett jämställt friluftsliv genom aktiviteter och investeringar. Förvaltningen efterfrågar därutöver tydligare skrivningar om hur socioekonomiskt utsatta områden kan främjas genom särskilda aktiviteter och investeringar.

Samverkan internt

Förvaltningen ställer sig positiv till strategins ambitioner om att öka samverkan inom staden avseende det rörliga friluftslivet. Det finns redan idag en samverkan mellan Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsområde och idrottsförvaltningen samt Stockholmsidrotten inom ramen för stadsdelsförvaltningens lokala utvecklingsprogram (LUP). Detta syftar till att skapa attraktiva och jämställda träffpunkter. Förvaltningen bedömer att denna typ av samverkan kan stärkas ytterligare.

Samverkan med externa aktörer

Strategin tar upp föreningsliv och organisationer som viktiga aktörer för att engagera stockholmare i friluftslivet där idrottsförvaltningen tillsammans med stadsdelsförvaltningen ska ta tydligare initiativ till dialog och samverkan. Förvaltningen delar uppfattningen att samverkan med föreningar och organisationer är viktiga arenor som kan bidra till ett ökat rörligt friluftsliv.

Aktivitet: "Idrottsförvaltningen och stadsdelsförvaltningarna ska ta tydligare initiativ till dialog och samverkan med friluftsföreningar, idrottsföreningar och organisationer kring hur vi tillsammans kan skapa ännu bättre möjligheter för stadens invånare att utöva ett rörligt friluftsliv. Föreningsbidragen till stadens barn- och ungdomsföreningar blir en naturlig stöttning för föreningar som arbetar för att fler barn och ungdomar ska utöva ett aktivt friluftsliv."

En av förvaltningen prioriterade grupper är barn och ungdomar och förvaltningen ger idag bidrag till föreningar med riktad verksamhet till denna grupp. Förvaltningen anser att en viktig målgrupp att lyfta fram är flickor med svagare socioekonomisk bakgrund som enligt rapport från Kommissionen för ett hållbart Stockholm, skattar sin hälsa och livskvalité sämre än övriga ungdomar

En annan viktig grupp är barn och unga med funktionsnedsättning som också har behov av en aktiv fritid. Förvaltningen anser att en aktiv och utökad samverkan med föreningar och organisationer som arbetar för att öka tillgängligheten till friluftsliv för dessa målgrupper är angelägen.

Aktivitet: ”För att inspirera och möjliggöra för grupper som av olika anledningar inte utövar friluftsliv är det av vikt att stadens verksamheter, till exempel fritidsgårdar, korttidsboenden och gruppboendestäder, aktivt arbetar för att besökare och boende erbjuds sådana verksamheter. En beprövad framgångsfaktor har visat sig vara när stadens verksamheter samverkar med friluftsförbund.”

Förvaltningen har idag en samverkan med idrottsförvaltning och Stockholmsidrotten bland annat när det gäller att nå inaktiva ungdomar 13-17 år med fokus på flickor och nyanlända. Denna samverkan kan utvecklas mer också vad gäller andra målgrupper. För att nå fler grupper som inte utövar friluftsliv behövs en samverkan där idrottsförvaltningen i samarbete med förvaltningen hittar vägar att nå grupper inom stadens verksamheter.

Rutiner behöver utformas för att information och delaktighet i frågan når både personal, brukare, flickor och pojkar.

Synpunkter på övriga aktiviteter i strategin

Kommentarerna avser huvudsakligen aktiviteter som berör stadsdelsförvaltningens roll i strategin.

Aktivitet: ”Stadsdelsnämnderna ansvarar för att det finns skyltning och vägledning för att hitta till lämpliga målpunkter i stadsdelsnämndsområdet, till exempel strandbad, parker och motionsspår.”

Förvaltningen har inga synpunkter avseende denna aktivitet. Det enhetliga skyltprogrammet som idrottsförvaltningen skapar bör dock vara tydligt och lättläst med enkla symboler på lagom avstånd.

Aktivitet: ”För att utveckla ett lärande friluftsliv ska staden i friluftsområden upprätta skyltar som informerar om den omgivande miljön. Denna informativa skyltning kan till exempel förmedla kunskap om skogstyper, djurriket eller historiska platser.”

Förvaltningen anser att uppdraget om vem som ansvarar för denna aktivitet behöver förtydligas.

Aktivitet: ”Respektive stadsdelsförvaltning ansvarar för att stadens strandbad har en god hållbarhet och tillgänglighet och är attraktiva och inbjudande för vattennära rekreation. Stadsdelsförvaltningarna ansvarar även för att utveckla eventuella nya badplatser.”

Förvaltningen är positiv till detta.

Aktivitet: ”Stadsdelsförvaltningarna ska med stöd av idrottsförvaltningen utreda möjligheterna att upprätta motionsspår i bebyggda områden för att möjliggöra ökad trygghet och tillgänglighet. Det kan till exempel handla om att skylta en sträcka på gångvägar och/eller trottoarer.”

Förvaltningen arbetar i dagsläget med detta uppdrag, bland annat inom ramen för det lokala utvecklingsprogrammet.

Aktivitet: ”Idrottsförvaltningen och berörda stadsdelsförvaltningar ska utreda möjligheten att klassificera motionsspåren utifrån svårighetsgrad liknande utförsåkningens färgkodning. Här kan faktorer som lutning och längd på backar, spårlängd med mera vägas in.”

Förvaltningen har inga synpunkter avseende denna aktivitet.

Farsta stadsdelsnämnd

Farsta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 1 februari 2018 följande.

Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen av förslaget till strategi för det rörliga friluftslivet 2018-2022.

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 8 januari 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen går nedan kort igenom idrottsnämndens förslag till respektive strategi och aktiviteter och lämnar våra kommentarer och synpunkter.

Förvaltningen ser mycket positivt på målet att fler stockholmare ska upptäcka möjligheten att bedriva friluftsliv. Goda möjligheter till detta är en naturlig del av stadsdelsförvaltningens arbete inom ramen för Farstas av fullmäktige beslutade hälso- och idrottsprofil, där målet är att alla invånare i Farsta stadsdelsområde ska ges möjligheter till ett aktivt friluftsliv- och idrottsliv.

I stadsdelsområdet finns mycket goda förutsättningar till ett aktivt friluftsliv genom tillgång till skog och natur, parker och strandbad vid sjöarna Magelungen och Drevviken, samt närheten till Farstanästes friluftsområde och Ågesta friluftsområde.

Förvaltningen har bland annat ett utvecklat samarbete med Hjärt-Lungfonden och Cykelfrämjandet. Inom samarbetet har det genomförts ett antal projekt med syfte att ge ökade förutsättningar för stockholmare i allmänhet och Farstabor i synnerhet att vandra och cykla tryggt inom stadsdelsområdet.

I samarbete med orienteringsklubben OK Södertörn får flera hundra barn varje sommar prova på att röra sig och orientera sig i friluftsområden i Farsta stadsdelsområde.

1. Strategi information

Idrottsnämnden har sedan flera år tillbaka givit ut Stockholms idrotts- och friluftskarta och planerar att uppgradera kartan i en digital plattform.

Kartan i form av broschyr är efterfrågad av invånarna i Farsta och förvaltningen är positiv till att den nu även kommer att tillhandahållas digitalt. Uppdaterad information om exempelvis status på skidspår och plogade sjöisbanor kommer att bli en uppskattad service och ger ökad trygghet inför att ge sig ut i skidspår eller på sjöarna.

Förvaltningen ser för egen del för närvarande över möjligheten att skapa en digital broschyr över det samlade utbudet av kultur, idrotts- och friluftsliv som erbjuds inom Farsta stadsdelsområde. Farstas lokala utbud skulle kunna länkas till stadens digitala plattform.

För att sprida friluftskartan och annan information föreslår förvaltningen att information distribueras på flera språk.

För att underlätta för personer med nedsatt syn bör information även finnas i talad form.

Förvaltningen är positiv till genomförandet av kampanjer för att inspirera till ett rörligare friluftsliv. Vi har genom parklekar, fritidsgårdar, förskolor och öppna förskolor en kontaktyta till olika målgrupper.

Aktivitet

Förvaltningen ser det som mycket intressant att utveckla aktiviteterna paddling, klättring och simning i öppet vatten inom Farsta stadsdelsområde.

2. Strategi samverkan

Det finns ingen organiserad samverkan kring friluftsförfrågor internt i staden. Ansvaret för friluftsförfrågor är uppdelat på flera nämnder. Idrottsnämnden menar att det är viktigt att samtliga nämnder utgår från samma strategi och mål och har en samsyn för inriktningen av arbetet.

Förvaltningen instämmer i att det krävs en god samverkan inom staden och med externa aktörer för att uppnå målen.

Aktivitet

Förvaltningen håller med om att staden behöver samordna arbetet med det rörliga friluftslivet och föreslår att idrottsförvaltningen är sammankallande för ett nätverk med berörda förvaltningar för överföring av kunskap och goda exempel. Ett stadsövergripande nätverk skulle ge en god grund för en ökad organisering och ett mer utvecklat samarbete. Det skulle också underlätta gränsdragningar mellan ansvarsområden.

Förvaltningen ser positivt på att idrottsförvaltningen, stadsdelsförvaltningen och föreningslivet i samverkan erbjuder olika öppna friluftaktiviteter för barn och unga under sommarlovet. Förvaltningen tycker att idrottsnämndens förslag att utveckla aktiviteter i vattennära lägen passar utmärkt i Farsta stadsdelsområde, med direkt tillgång till Drevviken och Magelungen. Här föreslår förvaltningen att

idrottsnämnden tar fram en plan och förslag till lämpliga aktiviteter och föreningsaktiviteter i vattennära lägen.

Samverkan med externa aktörer

Förvaltningen är positiv till att samverka med idrottsförvaltningen, föreningslivet och näringslivet om aktiviteter av typen tävlingar och evenemang. Förvaltningen efterfrågar aktiviteter, exempelvis tävlingsformer och evenemang som inspirerar fler barn och unga till ett aktivt fritidsliv. Här är unga med funktionsvariation en prioriterad målgrupp och det är angeläget att förvaltningarna i samverkan med civilsamhället möjliggör för alla barn och unga att delta i ett aktivt friluftsliv- och idrottsliv.

Tävlingar och evenemang i Farsta stadsdelsområde skulle även bidra till en utveckling av Farsta hälso- och idrottsprofilarbete.

Aktiviteter

Idrottsförvaltningen föreslår att den gemensamt med stadsdelsförvaltningarna ska ta tydligare initiativ till dialoger med friluftsföreningar, idrottsföreningar och organisationer om hur staden ännu bättre kan skapa möjligheter för invånarna att utöva ett rörligt friluftsliv.

Idrottsförvaltningen anser vidare att det är viktigt att stadens verksamheter – exempelvis fritidsgårdar, korttidsboenden och gruppboendestäder – aktivt arbetar för att besökare och boende som inte ägnar sig åt friluftsverksamhet erbjuds sådana möjligheter.

Förvaltningen har en utvecklad samverkan med det lokala föreningslivet om fysiska aktiviteter för barn under sommarlovet, företrädesvis idrottsaktiviteter. Här vore det intressant att se över möjligheterna att utvidga samverkan även med friluftorganisationer. Ett utbud av idrotts- och friluftaktiviteter under sommarlovet skulle ge fler barn, även de som inte är intresserade av idrott, möjligheter till fysiska aktiviteter tillsammans med andra barn i organiserad form.

Tillgänglighetsanpassad information

Förvaltningen ser positivt på att information om stadens friluftsliv ska finnas på lättläst svenska och på de vanligaste språken. Förvaltningen kan, när idrottsförvaltningen så önskar, lämna en lista på de vanligaste språken i vårt område.

Skyltning

Förvaltningen ser positivt på att skyltningen förbättras vid friluftsanläggningar och att den innefattar information om allemansrätten. Skyltningen kan med fördel kompletteras med en kort beskrivning av områdets historia och eventuella kulturattraktioner.

Stadsdelsförvaltningen utvecklar gärna i samverkan med idrottsförvaltningen ett program för förbättrad skyltning till stadsdelsområdets strandbad, parker och motionsspår, där stadsdelsnämnden har rådighet och i enlighet med skyltprogrammet för parker.

Aktivitet

Förvaltningen ser positivt på att idrottsförvaltningen skapar ett enhetligt skyltprogram och är respektive markägare behjälpliga i att köpa in skyltar och informationsmaterial.

3. Strategi anläggningar

Idrottsnämnden bedömer att många av stadens friluftsanläggningar är användbara året runt och att vissa anläggningar kan skifta karaktär beroende på årstid.

Förvaltningen ser mycket positivt på möjligheten att utöka andelen skidspår och skidlekplatser och att friluftsanläggningar blir mer användbara under merparten av årets dagar.

Tillgänglighet

Tillgänglighet till att utöva friluftsliv handlar om att kunna utöva friluftsliv inom rimligt avstånd från sitt hem och att alla stockholmare, oavsett ålder och funktionsförmåga, ska kunna utöva friluftaktiviteter.

Förvaltningen ser positivt på möjligheten att vidareutveckla strandbaden för vattennära rekreationer, exempelvis genom att möjliggöra för kanot- och båtuthyrning. På Magelungen finns Stockholms enda markerade roddbana.

Det kommunala bostadsbolaget Familjebostäder ser för närvarande över möjligheten att erbjuda sina hyresgäster tillgång till en mindre roddbåt i Fagersjö.

Förvaltningen har idag ett uppskattat samarbete med idrottsförvaltningen om vattennära friluft- och idrottsaktiviteter för barn och unga vid Sköndalsbadet under sommarlovet. Vi ser gärna ett motsvarande projekt, där aktiviteter särskilt anpassas för målgrupperna flickor och barn med funktionsvariation.

Motionsspår och skidspår

Förvaltningen ser det som mycket intressant att utveckla motionsspår som attraherar fler ungdomar och vuxna genom att de upplevs som trygga.

Aktivitet

Förvaltningen instämmer i att staden behöver erbjuda trygga motionsspår av hög standard. Förvaltningen föreslår att idrottsnämnden tar fram riktlinjer och klassificering för trygga motionsspår med svårighetsgrader.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 1 februari 2018 följande.

Stadsdelsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 8 januari 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till den föreslagna strategin som känns tydlig och genomarbetad. De framtagna förslagen till strategier med åtföljande aktiviteter för säkerställande av att stadens idrottspolitiska mål uppnås, är en bra utgångspunkt för det fortsatta utvecklingsarbetet med syfte att i förlängningen uppnå de nationella målen för friluftslivet.

Förvaltningen anser att en viktig uppgift för staden är att finna fungerande samverkansformer med både föreningar och privata aktörer. Eftersom de idrottspolitiska satsningarna har fokus på fysisk aktivitet och motion ur ett folkhälsoperspektiv är det viktigt att en mångfald av aktiviteter erbjuds och tillgängliggörs för att det ska bli möjligt att uppnå målet om en fysiskt aktiv befolkning.

Genom ekonomiskt stöd till idrottsföreningar och genom att erbjuda idrottsanläggningar kan staden även bidra till att skapa förutsättningar för talanger att utvecklas som kan inspirera fler att bli aktiva och börja idrotta. Folkhälsa, bredd- och elitidrott betingar varandra. Förvaltningen anser att det också finns skäl att anta att aktivt deltagande i idrottsföreningar medverkar till social stabilitet, inte bara för deltagande barn och ungdomar utan också för deras familjer. Engagemang i föreningsliv och/eller barns idrottsutövning kan bidra till att utanförskap minskar.

Konkurrensen om mark leder emellertid ofta till svåra avvägningar mellan olika mål och intressen. Det är därför viktigt att staden i samband med den fysiska planeringen bevakar att det säkerställs tillräckligt med grönytor för friluftsliv, spontanidrott och motion samt att stadens idrottsanläggningar har en bra geografisk spridning.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 1 februari 2018 följande.

Stadsdelsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 11 januari 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Möjligheten att utöva friluftsliv värderas högt av många människor. Så högt att det kan avgöra vart man bosätter sig. Friluftsliv bidrar till att nå folkhälsa och förståelse för naturen. Att planera friluftslivet är långsiktigt och av stor vikt för ett bra friluftsliv för kommunens invånare. I samhällsplaneringen måste dock friluftsliv som intresse vägas mot andra intressen och konkurrera mot exempelvis bostadsbyggande. I dessa situationer blir en friluftsplän viktig för att ge en samlad bild gällande friluftslivets förutsättningar i en kommun och kan vara ett underlag för ställningstaganden i olika frågor.

Förvaltningen har under flera år lyft fram att det saknas en tydlig ansvarsfördelning och strategi inom staden när det gäller rekreations- och friluftsförvaltning och att en friluftsförvaltning för Stockholm behövs. Förvaltningen välkomnar därför att idrottsförvaltningen tagit fram en strategi för det rörliga friluftslivet. Förvaltningen hade fördragit att strategin varit kopplat till en friluftsförvaltning och inte underordnad det idrottspolitiska programmet.

Förvaltningen föredrar också att man använder den vedertagna definitionen av friluftsliv i stället för att formulera en egen för staden. Förvaltningen anser att den definition som ingår i strategidokumentet blir begränsande, då man ska fokusera på planlagda miljöer. Stadens skyddade områden är oftast inte planlagda, men utgör en stor resurs för det rörliga friluftslivet. Det finns ett behov av att tydligt i strategin redovisa vilka geografiska områden som strategin omfattar, särskilt med hänsyn till att staden dessutom äger och förvaltar viktiga friluftsområden som utanför kommungränsen.

Förvaltningen anser att det är bra att kopplingen till de nationella målen för friluftslivet redovisas. Det blir på så sätt tydligt vad målen på nationell nivå innebär för Stockholms stad. Förvaltningen anser att de lokala målsättningarna genomgående är välformulerade och väl avvägda. Förvaltningen ser gärna att målet *Skyddade områden som resurs för friluftslivet* kompletteras med den lokala målsättningen att inte bara underhålla och sköta områdena, utan även utveckla med t.ex. målpunkter, utmärkta leder och motionsspår samt basservice.

När det gäller ansvar för friluftsanläggningar så är det som det framgår av strategin delat mellan olika förvaltningar. Det är bra att ansvarsfördelningen blir tydlig.

Stadsdelsnämnderna ansvarar för förvaltning och skötsel av vissa naturreservat, motionsspår, skidspår och utegym, parker och strandbad. När det gäller naturreservaten, som stadsdelsnämnderna förvaltar och sköter, har de en stor utvecklingspotential för att främja det rörliga friluftslivet.

Som ett svar på budgetuppdraget 2016 ”att tillgängliggöra stadens natur- och kulturresevat för stockholmarna samt arbeta med hur rekreativa och ekologiska värden kan utvecklas och stärkas i reservaten” samarbetade flera av stadens förvaltningar i ett projekt med Flatens naturreservat som utgångspunkt. Flaten är ett relativt oupptäckt och outvecklat friluftsområde, men erbjuder en rik variation av naturupplevelser. Med en klok förvaltning och utveckling kan området bli tillgängligt och attraktivt för breda grupper. I den slutrapport som projektet resulterade i lyfts bland annat fram att en tydlig organisation och en given huvudman för friluftsförvaltning saknas i staden, information och marknadsföring av reservaten behöver förbättras, tillgängligheten utvecklas både när det gäller hur man tar sig till och hittar i områdena och att ett basutbud av service som gör att reservaten kan användas året runt behövs. Dessa åtgärder stämmer väl med vad som behövs för att främja det rörliga friluftslivet och de tre strategierna; *information, samverkan och anläggning*, som lyfts fram i strategidokumentet.

När det gäller strategin *information* vill förvaltningen särskilt lyfta fram behovet av en enhetlig och tydlig skyltning inom stadens skyddade områden och andra friluftsområden och anläggningar. Det är bra att frågan samordnas av idrottsförvaltningen, men det bör vara i samarbete med andra berörda förvaltningar.

Förvaltningen ser positivt på att det i strategin *samverkan* föreslås att idrottsförvaltningen ska ta initiativ till en intern samverkan mellan stadens förvaltningar gällande friluftsförvaltningar. Förvaltningen ser fram emot att delta i det kommande samarbetet och att bidra utifrån förvaltningens erfarenheter. Det är även positivt att idrottsförvaltningen tar på sig en rådgivande roll i utvecklingen av strandbaden med syfte att möjliggöra fysisk aktivitet.

När det slutligen gäller strategin *anläggningar* saknar förvaltningen en tydligare beskrivning av den för många viktigaste förutsättningen för att utöva ett rörligt friluftsliv, nämligen den omgivande naturen. Den är i sig tillräcklig för att många ska vara fysiskt aktiva, utan att särskilda anläggningar behövs. Det är därför viktigt att de kvaliteter som den omgivande naturen har eller bör ha värnas och utvecklas. Det är bra att idrottsförvaltningen tar på sig en rådgivande roll även här när det gäller anläggandet av motionsspår.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Skärholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 1 februari 2018 följande.

Stadsdelsnämnden beslutar att lämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av Lorena Delgado m.fl. (V), Salar Rashid m.fl. (S) och Sara Golander m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 22 december 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen välkomnar strategin som komplement till stadens idrottspolitiska program. Förvaltningen är särskilt positiv till att framtagningen av strategin skett i dialog med berörda nämnder och förvaltningar.

Tillgänglighetsanpassad information, skyltning, uppdatering och distribution av Stockholms idrotts- och friluftskarta och särskilda informationskampanjer som utvecklas av Idrottsförvaltningen välkomnas. Förvaltningen är särskilt positiv till att informationssatsningar ska göras mer tillgängliga genom lättläst svenska och på de vanligaste språken.

När det gäller måluppfyllelse är samverkan mellan stadens olika förvaltningar central. Stadsdelsförvaltningen ser positivt på ett ökat samarbete kring de öppna

verksamheterna vid strandbad, friluftsanläggningar och friluftsområden. Ett exempel där förvaltningen gärna ser ökad samverkan med Idrottsförvaltningen är vid Sättrastrandsbadet som är populärt och välbesökt av barn och unga i området. Förvaltningen har planerade friluftaktiviteter i området och kommer att behöva stöd från Idrottsförvaltningen för att kunna genomföra dem. Förvaltningen kommer även att arbeta vidare med att tillgängliggöra Sättraskogens naturreservat för fler invånare, bland annat med starkare målpunkter och en högkvalitativ, trygg naturmiljö.

Förvaltningen efterfrågar även ett djupare jämställdhetsperspektiv på strategin. Forskning har visat att en stor andel kvinnor och flickor känner sig otrygga i stadens offentliga rum. Placering och utformning av till exempel utegym och motionsspår i bebyggda områden för att möjliggöra ökad trygghet och tillgänglighet välkomnas men bör göras i dialog med områdets invånare.

Följande är ett axplock av sådant som gjorts, diskuteras eller föreslagits inom stadsdelsförvaltningen under de senaste åren;

- Utegym och motionsspår i Sättra, riktat till flickor och kvinnor.
- Cykelkurs för kvinnor i samarbete Cykelfrämjandet.
- Bastu/kallbadhus i Sättra strandbad.
- Klätterflotte vid Sättrastrandsbadet.
- Löparträning för kvinnor med utländskt bakgrund i samarbete med Löparakademin.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 1 februari 2018 följande.

1. att Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslutar att överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande och nedanstående synpunkter som svar på remissen
2. att uppdra åt förvaltningen snarast att påbörja arbetet utifrån intentionerna i strategin
3. att staden tagit fram ett program för att tydliggöra stadens mål och ambitioner med friluftsverksamheten är oerhört positivt, eftersom det saknats tydlig ansvarsfördelning och strategi inom staden när det gäller rekreations- och friluftsförhållanden. Att få fler invånare att upptäcka och utnyttja den guldgruva av friluftsupplevelser som staden erbjuder är viktigt.
4. Vi anser att de tre övergripande strategierna kring information, samverkan och anläggningar är bra, och att många av de aktiviteter

som föreslås är av sådan karaktär att det redan idag faller inom stadsdelens ansvar. Därmed kan arbete med dem inledas utan att invänta den slutliga strategin. Exempelvis

- Att sprida Friluftskartan, särskilt till de prioriterade grupperna
- Att feriearbeten inriktas mot skötsel av friluftsområden samt information och guidning om friluftsmöjligheterna i stadsdelen.
- Att ta initiativ till dialog med friluftsföreningar kring hur vi kan skapa ännu bättre friluftsmöjligheter för stadsdelens invånare.
- Att stadsdelens verksamheter, som fritidsgårdar och gruppbestäder, arbetar aktivt för att boende och besökare ska erbjudas möjlighet att utöva friluftsliv.
- Att stadsdelsförvaltningen i samarbete med idrottsförvaltningen utreder möjligheten att inrätta motionsspår längs gångvägar och trottoarer i stadsdelen
- Att i samarbete med idrottsförvaltningen se över skyltningen vid parker, grönområden och spontanidrottsplatser.

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 9 januari 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen delar utredningens slutsatser och resonemang. Förslaget innebär bland annat att förvaltningen i samarbete med idrottsförvaltningen ska se över skyltningen vid parker, grönområden och spontanidrottsplatser.

Rapporten Skillnadernas Stockholm, 2015, visar att både mäns och kvinnors självs kattade hälsa har utvecklats positivt i alla stadsdelsområden. Dock är variationen mellan stadsdelsområdena stor och samvarierar i huvudsak med befolkningens socioekonomiska sammansättning. Det är vanligare att skatta sin hälsa sämre bland personer med kort utbildning och bland utrikesfödda. Strategin för det rörliga friluftslivet hänvisar till studier som pekar på att lägre socioekonomisk bakgrund och personer med utländsk bakgrund i mindre utsträckning utövar friluftsliv. Förvaltningen har även identifierat flickor som en särskilt prioriterad grupp då de inte i lika stor utsträckning som pojkar tar del av förvaltningens och civilsamhällets utbud av fritidsaktiviteter.

Förvaltningen ställer sig bakom Stockholm stads förslag till strategi för det rörliga friluftslivet och föreslår att detta tjänsteutlåtande lämnas som svar på remissen.

Älvsjö stadsdelsnämnd

Älvsjö stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 1 februari 2018 följande.

1. Stadsdelsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det som svar på kommunstyrelsens remiss.
2. Till remissinstansen bifogas pensionärsrådets synpunkt.

Älvsjö stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 11 januari 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till att staden har tagit fram en strategi för friluftslivet och anser att det är rätt prioritering som gjorts när de fyra underrepresenterade grupperna lyfts fram. Förvaltningen arbetar kontinuerligt för att förbättra tillgängligheten i parker och naturområden.

Älvsjö stadsdelsförvaltning är även positiv till ett utökat samarbete med idrottsförvaltningen i dessa frågor. Stadsdelsförvaltningen har en del synpunkter på olika delar av strategin vilka framförs under respektive rubrik nedan. En generell synpunkt är dock att dokumentet är ordrikt och delvis otydligt. Det skulle vinna på mer stringenta formuleringar av både stadens målsättningar utifrån de nationella målen och de strategier och aktiviteter som tagits fram. I de aktiviteter som listas framgår det inte heller vid alla aktiviteter vilken förvaltning/nämnd som är ansvarig.

Strategin har enligt uppgift tagits fram i dialog med berörda förvaltningar. Det framgår inte vilka stadsdelsförvaltningar som medverkat, men Älvsjö stadsdelsförvaltning har inte bjudits in. Remissen har inte heller gått till alla stadsdelsnämnder, vilket vi anser att den borde göra, då alla stadsdelsnämnder är berörda. Om eller hur representanter för de prioriterade målgrupperna har medverkat i framtagandet av strategin framgår inte, utöver de undersökningar som refereras.

Olika syften med friluftsliv såsom ökad fysisk och mental hälsa presenteras. Stadsdelsförvaltningen vill komplettera bilden med att vistelse i naturen även ökar intresset för att lära sig mer om sambanden i naturen och människans påverkan på miljön.

Information

Avsnittet om information behöver genomgående förtydligas. Det är bra att digital kommunikation med invånarna lyfts fram, men här nämns flera olika webbplatser och appar, och det framgår inte vilka Stockholms stad har ansvar för eller medverkar i, eller kommer att medverka i. När det gäller tillgänglighet anger strategin att informationen ska finnas ”på lättläst svenska samt på de vanligaste språken”. Förvaltningen föreslår att informationen istället i första hand ska formuleras i ”klarspråk”, det vill säga ett enkelt och tydligt språk med rakt tilltal, vilket minskar behoven av översättningar.

Under avsnittet om skyltning står det i strategin att idrottsförvaltningen ska skapa ett enhetligt skyltprogram för motionsspår, friluftsområden, med mera. Stadsdelsförvaltningen föreslår att idrottsförvaltningen istället tar fram en komplettering av stadens ”Skyltmanual för park och torg” som redan finns.

Aktiviteten ”Stadsdelsnämnderna ansvarar för att det finns skyltning för att hitta till exempel strandbad, parker och motionsspår” föreslår Älvsjö stadsdelsförvaltning ändras till ”Staden tar vid behov fram skyltning...” Förvaltningens uppfattning är att det är trafikkontoret som ansvarar för hänvisningsskyltar på gatumark, men stadsdelsförvaltningen kan framföra önskemål till dem. På vissa platser behövs det skyltning, men trafikkontoret är restriktiva med nya skyltar med tanke på att det inte ska bli för mycket skyltar på stadens gator, och att de kräver skötsel, underhåll och aktualisering. Stadsdelsförvaltningen anser även att antalet skyltar inne i friluftsområden ska hållas nere för att inte störa naturupplevelsen.

Samverkan

Stadsdelsförvaltningen är positiv till en utökad samverkan kring frågorna om friluftsliv. Miljöförvaltningen har idag ett nätverk för de stadsdelsförvaltningar som förvaltar naturreservat, vilket berör friluftslivet. Stadsdelsförvaltningen tycker också att kopplingen till föreningslivet är bra, då det ökar möjligheterna för fler att hitta intresse för naturen, genom till exempel scouterna och orientering.

Under aktiviteter anges i strategin att idrottsförvaltningen och berörda stadsdelsförvaltningar under somrarna ska ordna aktiviteter vid strandbaden, till exempel simskola och motionsaktiviteter. Stadsdelsförvaltningen menar att det inte tillhör stadsdelsnämndens uppdrag. Stadsdelsförvaltningen ordnar aktiviteter för barn och ungdomar under sommaren, och en del av dessa kan förläggas till strandbadet, men det är något som beslutas utifrån målgruppens önskemål och verksamhetens resurser.

En annan aktivitet handlar om att idrottsförvaltningen och stadsdelsförvaltningarna ska underlätta för föreningsverksamhet i vattennära lägen. Stadsdelsförvaltningen undrar på vilket sätt det ska gå till och varför det gäller endast i vattennära lägen? Stadsdelsförvaltningen är positiv till föreningsverksamhet i naturområden så länge det inte begränsar allmänhetens möjligheter att vistas på platserna. Verksamheter som kräver markupplåtelse eller bygglov beslutar inte stadsdelsnämnden om.

Anläggningar

Strategin framhåller att anläggningar och friluftsområden ska vara användbara året runt. Stadsdelsförvaltningen vill där lyfta fram frågan om belysning som kan vara viktig på vissa platser för att skapa tillgänglighet och trygghet. Även tillgång till kollektivtrafik är av betydelse för att underlätta för fler att komma ut i naturområden.

Motionsspår är något som enligt strategin efterfrågas av både ungdomar och vuxna. Det är också stadsdelsförvaltningens erfarenhet och vi är positiva till att idrottsförvaltningen kan bistå med råd för skötseln av spåren och medverkar gärna i projektet med klassificering av motionsspåren utifrån svårighetsgrad. Däremot är stadsdelsförvaltningen tveksam till att invånarna har ett behov av skyltade motionsrundor utmed parkvägar och trottoarer, vilket föreslås.

Planer och program

Den avslutande listan över planer och program som berör friluftsliv i Stockholm behöver kompletteras med följande planer:

- Grönare Stockholm – riktlinjer för planering, genomförande och förvaltning av stadens parker och naturområden
- Stadsdelsnämndernas parkplaner
- Skötselplaner för naturreservaten

Synpunkt från Älvsjö stadsdelsnämnds pensionärsråd:

Rådet har tagit del av ärendet och framförde att stadsdelen bör ansvara för skyltning till olika platser eftersom stadsdelen har bäst kännedom om det lokala området.

Östermalms stadsdelsnämnd

Östermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 1 februari 2018 att hänvisa till förvaltningens förslag till beslut.

Östermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 18 december 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser positivt på att en strategi för det rörliga friluftslivet tas fram som komplement till det Idrottspolitiska programmet. En grundläggande förutsättning för friluftslivet är dock att vi värnar parker och grönområden i staden, och detta skulle kunna förtydligas i strategin.

De föreslagna aktiviteterna med simskola och livräddning är särskilt viktiga med tanke på att alla barn inte med självklarhet får möjlighet till simundervisning genom hemmet innan skolstart. Det är även viktigt att arbeta med att möjliggöra ett aktivt friluftsliv för alla barn, då möjlighet till att vistas i naturen i vissa fall blivit en socioekonomisk fråga. Det är därför angeläget att förskolan har goda förutsättningar till friluftsliv så att alla barn tidigt får en relation till naturen.

Vad gäller tillgänglighetsförändringar av naturupplevelser och idrott för funktionsnedsatta vill förvaltningen också framhålla att det inte bara handlar om att tillgängliggöra anläggningar utan även om hur personer med funktionshinder ska kunna få hjälp på plats. Det skulle därför behöva förtydligas hur detta ska kunna genomföras och finansieras. Förvaltningen anser dock att gruppen äldre bör läggas till de prioriterade målgrupper som särskilt ska stimuleras till att utöva ett rörligt friluftsliv, då denna grupp anses vara underrepresenterad i friluftsutövandet.

Inom Östermalms stadsdelsområde ansvarar stadsdelsförvaltningen utöver driften för parkerna och en del grönområden även för driften av strandbadet Brunnsviksbadet och utegym i Hjorthagen och på Lappkärrsberget. Under 2018 kommer ytterligare ett utegym anläggas i Humlegården. Detta gym kommer att ha tillgänglighetsanpassad utrustning. Förvaltningen ser dock gärna att idrottsförvaltningen förtydligar definitionen av tillgänglighetsanpassad utegymsutrustning, då det finns många olika funktionshinder och att användarna därför kan ha många olika behov vad gäller tillgänglighetsanpassning.

Stadsdelsförvaltningen ansvarar även för driften av ett motionsspår i Kaknässkogen och för fyra bollplaner i Tessinparken, Gustav Adolfs parken, Humlegården och i Ruddamsparken. Inom stadsdelsområdet finns även ett antal anläggningar som Kungliga Djurgårdsförvaltningen ansvarar för, exempelvis Ekhagsbadet.

Förvaltningen arbetar idag redan med att förbättra skyltning till och vägledning till lämpliga målpunkter i stadsdelsområdet, såsom till strandbad, parker och motionsspår. Förvaltningen använder sig då av det enhetliga program för skyltning som tagits fram för staden. Förvaltningen arbetar även kontinuerligt med att förbättra tillgänglighet till de parker och anläggningar som förvaltningen ansvarar för.

Huddinge kommun

Huddinge kommuns yttrande daterat den 11 januari 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till de mål Stockholms stad sätter upp för det rörliga friluftslivet.

Ett väl utvecklat arbete kring information, samverkan och anläggningar är väsentligt för att kunna skapa attraktiva förutsättningar som lockar medborgarna i Stockholm och övriga länet att utöva ett aktivt och rörligt friluftsliv.

I kultur- och fritidsnämndens folkhälsoplan 2017-2019 sägs bland annat att i genomförandet av aktiviteterna är samarbete med andra aktörer viktigt, både internt inom den egna förvaltningen, men även med andra förvaltningar och externa aktörer utanför kommunorganisationen. Förvaltningen menar att då Huddinge gränsar till Stockholm och kommunens och länets invånare rör sig över kommungränserna för både arbete och fritid så är det väsentligt att upprätthålla en god regional samverkan.

Förvaltningen önskar därför ett utvecklat samarbete med Stockholm kring både information och anläggningar för att maximera nyttan av de resurser för friluftsliv som finns i kommunerna.

Nacka kommun

Nacka kommuns yttrande daterat den 19 februari 2018 har i huvudsak följande lydelse

Syfte med strategi för det rörliga friluftslivet

Nacka kommun ställer sig positiva till Stockholms stads initiativ att stimulera medborgare till ett aktivt och rörligt friluftsliv genom att tydliggöra stadens mål och ambitioner med friluftsverksamhet.

Samverkan med externa aktörer och god kunskap om friluftslivet

Nacka kommun anser att ett regionalt perspektiv är viktigt för att nå strategins generella mål.

Friluftslivsområden sträcker sig över kommungränserna. Nackareservatet-Erstavik ligger idag inom Nacka kommuns territorium men ägs och förvaltas till stor del av Stockholm stad. Genom sin storlek har dessa områden höga kvaliteter för friluftslivet. I dessa naturområden, som ligger mellan stadsbebyggelsen i Stockholms stad och Nackas bebyggda områden, som används av såväl nackabor som Stockholm stads invånare, finns stora möjligheter till aktiviteter och upplevelser. Nacka kommun framför därmed vikten av en regional samverkan. Nacka kommun är positiva till ett nära och utökat samarbete i frågan.

Håll Sverige Rent

Håll Sverige Rents yttrande daterat den 5 februari 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Övergripande kommentarer

Håll Sverige Rent välkomnar Stockholms stads strategi för det rörliga friluftslivet med målet att öka andelen stockholmare som utövar ett rörligt friluftsliv och att förbättra förutsättningarna för det.

Håll Sverige Rent vill med sitt remissvar påminna om att en konsekvens av ett utökat friluftsliv kan bli en ökad nedskräpning. Denna aspekt bör hanteras inom strategin.

Kommentarer gällande:

Förvaltningens synpunkter och förslag:

Miljökonsekvenser (s.3)

Här bör risken för ökad nedskräpning lyftas. Håll Sverige Rent håller med om att utövande av friluftslivet alltid ska grunda sig i allemansrätten, men vill ändå föra fram risken med ökad nedskräpning.

Rubrik: Stockholms stads plan för det rörliga friluftslivet:

Skyltning/aktivitet (s.9)

Bra med skyltar om allemansrätten, och Håll Sverige Rent vill tipsa om att stiftelsen har tagit fram skyltar om just allemansrätten som staden gärna får använda.

Samverkan med externa aktörer (s.10)

Håll Sverige Rent är gärna med och samverkar i frågan kring det rörliga friluftslivet. Exempel på samverkan är att Håll Sverige Rent kan undersöka om nedskräpningen påverkas i området genom mätningar eller medverka i informationskampanjer för att minska nedskräpningen.

Naturskyddsföreningen Stockholm

Naturskyddsföreningen Stockholms yttrande daterat den 9 februari 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Stockholms Naturskyddsförenings och Söderorts Naturskyddsförenings remissyttrande över Stockholms stads strategi för det rörliga friluftslivet 2018-2022

Sammanfattning:

- Skapa en referensgrupp inom friluftsliv där ideella natur- och friluftsföreningar finns representerade
- Bristande remissutskick riskerar att försämra slutprodukten
- Det finns ett flertal saker som bör göras och kommunen är själv inne på en del bra åtgärder
- Vår granskning av Stockholms stads visar på att kommun halkat efter gällande friluftsliv jämfört med många andra kommuner
- Ta med vandringleder
- Inför minimistandard på naturområden

Kommentar till kommunens målsättning

Vår verksamhet innebär bl.a. att nästintill året om anordna utomhusaktiviteter för medlemmar i Naturskyddsföreningen och även intresserad allmänhet. Oftast är vi i Stockholms stad och vi känner till kommunens naturområden och sjöar mycket väl. Vi känner också mycket väl till de utmaningar som finns men vi har en del idéer om hur saker kan förbättras. Vi sätter oss gärna ned med er i kommunen och fortsätter denna viktiga fråga om friluftsliv. P.g.a. begränsad tid hinner vi bara besvara en del av det Stockholms stad tar upp i remissen.

Enligt remissen är Stockholms stads övergripande mål att få fler att bli fysiskt aktiva. Ett par ytterligare mål som anges är att:

- öka andelen stockholmare som utövar ett rörligt friluftsliv
- förbättra förutsättningarna för ett rörligt friluftsliv

Vi instämmer i allvaret med att befolkningen tenderar att röra mindre på sig och att det är hög tid att agera mot detta på flera fronter. Utökad friluftsliv eller utökad vistelse

utomhus generellt kan bidra till ökad rörelse. Vi bedömer att några nyckelfaktorer till framgång är:

- Ha helhetssyn på stadsplaneringen och bygg inte bort naturområden som har stor betydelse för människors vardagsmotion och skolors/förskolors användning. Även att krympa naturområden innebär ofta klara försämringar för rekreationsupplevelsen
- Ta reda på vad skolor behöver för att komma ut oftare i naturen, att undanröja hinder så långt det går är mycket värdefullt här
- Marknadsför alla naturområden med namn på ett betydligt bättre sätt och sätt en minimistandard enligt förslag nedan
- Tillsätt en oberoende granskning av Stockholms stads arbete med friluftsliv de senaste åren mot bakgrund av Stockholms stad dåliga kommunranking på temat friluftsliv
- Samverka med ideella natur- och friluftsförbund som sitter på väldigt mycket kunskap
- Uppmuntra till mer naturguidningar i kommunen
- Ta vara på goda idéer från andra kommuner och verkställ i Stockholms stad. Studera Huddinge kommun och Örebro kommun m.fl. kommuner.
- Bygg ut infrastrukturen markant gällande friluftsliv och led in folk i naturområden. Vägvisare från många håll kan göra att folk får upp ögonen för naturområden de annars aldrig besökt.
- Anpassa för många typer av funktionsnedsättningar

Ekonomi

Vi anser att friluftsliv måste få kosta, liksom idrott måste få kosta. Under senare år har mycket höga summor lagts på idrott och det är högst rimligt att resurser nu även tillsätts för att förbättra situationen för kommunens friluftsliv. Åtgärderna för att förbättra friluftslivet är ofta ganska billiga men väl på plats skapar de stora kvalitetshöjningar. Vi vill också poängtera att ett naturområde är väldigt billigt i drift per kvadratmeter och år, mer orörda delar kostar i princip ingenting.

Friluftsliv kan gynna lokala näringslivet i Stockholm. Vi vill starkt betona att det finns stor potential att ta med turister ut i Stockholms natur. Ordet ”urban forest” förekommer mycket i utlandet och Stockholm hör antagligen till de huvudstäderna med mest intakt skog runt husknutarna. Det är tämligen unikt med flerhundraårig skog som aldrig påverkats av modernt skogsbruk så nära en huvudstad.

Förslag på minimistandard på naturområden

Ta fram en standard för att kunna bocka av vilka naturområden som når upp till en viss nivå. Det bör skapas en minimistandard som sedan kan utvecklas till en flernivåstandard.

Det ska finnas:

- Tydlig beskrivning av området på stadens hemsida med både text, karta och bilder
- Området ska finnas med i kommunens appar som berör natur/friluftsliv

- Naturområdet ska ha skyltar vid tydliga stigentréer. På dessa skyltar ska det finnas:
  - Namn på området
  - Karta över området
  - Fakta om platsens naturvärden/kulturvärden
  - Uppgifter om stigar, fikabord, ev toalett, grillplats, badplats etc.
- Det ska finnas en enhetlighet i skyltning, vägvisare, papperskorgar, eventuell portal etc.
  - Information om allemansrätt
  - Information om vad som gäller för hundar

Kommentar på remissens rubriker: Information, Tillgänglighetsanpassad information, Skyltning

och Samverkan

Information

Stockholm idrotts- och friluftskarta

Det är bra att Stockholm idrotts- och friluftskarta finns men den syns utplacerad på alldeles för få ställen. Kartan bör också förbättras genom att skilja på öppen mark och skog, nu har all obebyggd mark en ljusgrön färg. Upplandsleden finns inte med på kartan vilket den såklart bör göra.

Det framgår av strategin att uppdatering av kartan ska ske i samverkan med intresserade friluftorganisationer i staden. Vi i lokala Naturskyddsföreningen har inte blivit kontaktade inför uppdateringar av kartan, men vi vill gärna bli kontaktade. Vi har däremot tagit kontakt för att förbättra kartan och det resulterade i att ett antal naturområden namngavs på kartan från och med 2013 års upplaga.

Digital information

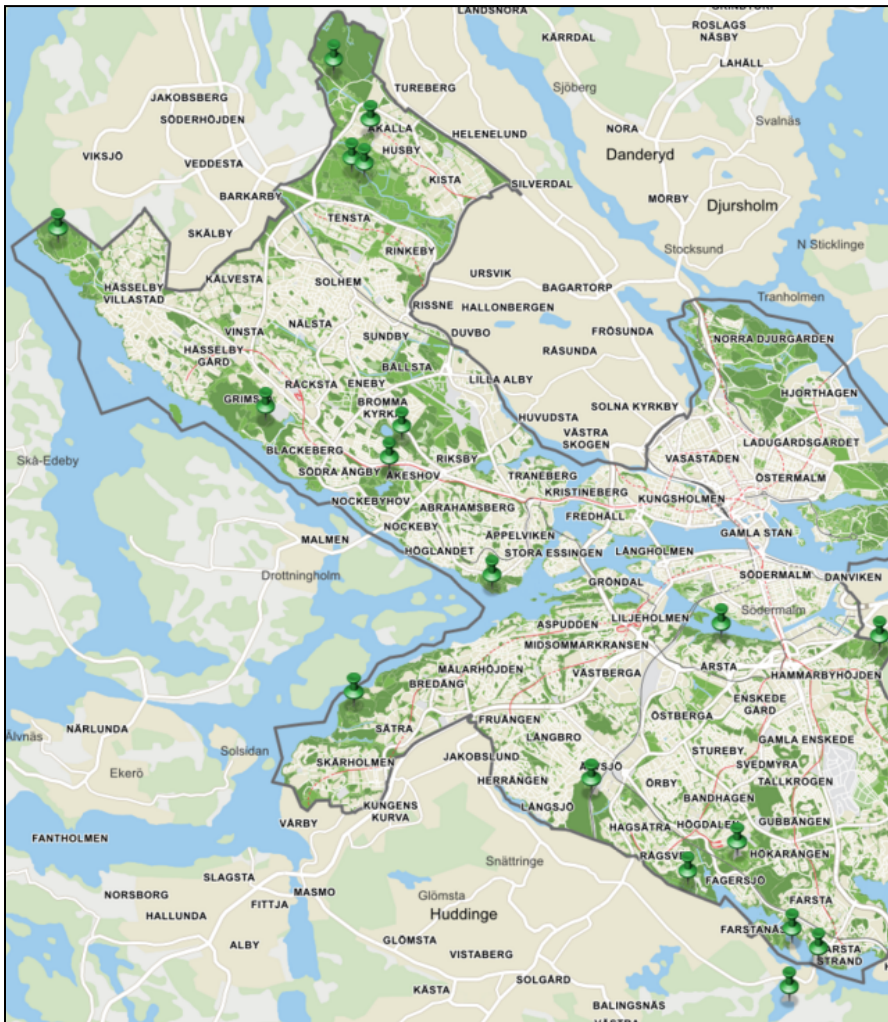
Det finns en stark dragning åt det digitala i många sammanhang men vi anser att det digitala inte nödvändigtvis ska slå ut fysisk information. Papperskartor och vikbara foldrar har sina fördelar.

Stockholms stads app Naturkartan har stor potential, men det återstår en hel del arbete vad vi kunnat få fram. Många naturområden där friluftsliv kan bedrivas finns inte med i appen. För att appen ska vara ändamålsenlig inom Stockholms stad måste allt av intresse för friluftsliv läggas in. Ett område som lagts in, t.ex. Älvsjöskogen, har bara information om drygt halva skogen. Östra Älvsjöskogen är ju lika bra att upplysa om som den del som ligger väster om järnvägen.

Stockholm.se bör ses över gällande friluftsliv. Sidan kräver onödigt många klick för att hitta runt, t.ex. borde friluftsområden ligga direkt som en ruta under Kultur och fritid. Vi saknar en utförlig beskrivning av tätort nära natur där alla namngivna naturområden i kommunen finns listade och utmärkta på en karta. Kartan över friluftsområden i Stockholm är alls komplett utan behöver kompletteras. Stockholm.se skriver inget om var man kan finnas vildmarkskänsla, skogskänsla, trolska naturmiljöer, var man kan få utsikt, var man kan uppleva naturstränder m.m. Dessa uppräknade inslag kan kopplas till friluftsliv. Ganska mycket av det som framträder på

hemsidan är kopplat till att utföra en prestation: åka skidor, använda utegym, motionera/löpa eller åka skridskor. Allt detta ska naturligtvis finnas, men det bör kompletteras med ytterligare inslag som berör friluftsliv.

Kartan nedan visar kommunens utpekade friluftsområden på Stockholm.se, men här saknas ett flertal naturområden. Det finns ingen logik i varför vissa områden är med men inte andra. Exempelvis Fagersjöskogen, Majroskogen, Solbergaskogen, Svedmyraskogen, Hemsbogen och Nockebyskogen är inte medtagna.

Utklipp från Stockholms stads karta över friluftsområden.

Tillgänglighetsanpassad information

Vi delar uppfattningen att det kan vara bra att informera på flera språk. Allemansrätten finns t.ex. redan på flera språk¹ i broschyrer och foldrar men Stockholms stad kan sannolikt vara med och sprida denna information mer än idag. Viktigt också att tänka i banor av kommunikation såsom ”Ring naturen” för de som vill ha mer information om en plats eller kanske har nedsatt syn (finns på olika håll i Sverige). Vi ser positivt på att Naturskyddsföreningen kan få en informationskanal till kommuninvånarna på Fritidsnätet.

Skyltning

Vi anser att Stockholms stad har mycket kvar att göra gällande skyltning i kommunen. Vår nulägesanalys är följande:

- Majoriteten av de oskyddade områdena inom kommunen saknas helt skyltning, trots att de potentiellt kan besökas av flera tusen personer inom en radie på några hundra meter. Situationen är väldigt otillfredsställande och vi kan inte förstå varför detta prioriteras högre när det rör sig om relativt låga kostnader att ordna snygga skyltning.
- De skyltar som finns i naturreservaten är rymmer ofta bara en del av all den information som skulle behöva komma allmänheten till del.
- En hel del skyltar har suttit upp länge och bör bytas ut alternativt ges en rejäl uppträskning
- Det förekommer allt för ofta att skyltar saknar ordentligt skydd mot vandalisering, en enkel plexiglasskiva skyddar både mot klotter och mot repor.
- Det saknas ofta vägvisare till naturområden trots att det är en enkel sak att ordna
- Det skulle i flera fall behövas en portal vid stora entréer för att höja statusen på naturområdet

Vi anser att Stockholms stads nivå bör höjas markant gällande inramningen av stadens naturområden och en likvärdig skyltning med enhetligt skyltprogram välkomnas varmt. En likvärdig skyltning ger igenkänning och höjer statusen på de naturpärlor som finns i kommunen. Vi delar uppfattningen att stadsdelsnämnderna behöver involveras, men det behövs någon centralt som följer upp hur det går och ser till att assistera ifall stadsdelsnämnder missar att skylta ett naturområde.

Samverkan

Vi föreslår att det bildas en referensgrupp inom kommunen där ideella natur- och friluftorganisationer finns representerade. De ideella natur- och friluftorganisationer sitter på mycket kunskap och har förslag på hur saker och ting kan förbättras. I Stockholm behöver vi arbeta mer tillsammans för att trycka på i frågor gällande friluftsliv.

Anläggningar

Vi delar ståndpunkten att det är viktigt att tillgänglighet anpassa. Allt måste dock ske med stor miljöhänsyn.

Vandring på Sörmlandsleden och Upplandsleden bör nämnas betydligt mer

---

¹ Naturvårdsverket, webb. Allemansrätten på flera språk.

Vi ser inget omnämnande av vandring bland de friluftsutövningar som tas upp, trots att två vandringsleder går att kliva på inom kommungränsen; dels Sörmlandsleden och dels Upplandsleden. Den nationellt mycket kända Sörmlandsleden är 100 mil lång och utgår från Björkhagen där den fortsätter ut i Nackareservatet. Upplandsleden är 40 mil lång och utgår från Barkarby men passerar ett kort stycke inom Stockholms stad vid Kyrkhamn.

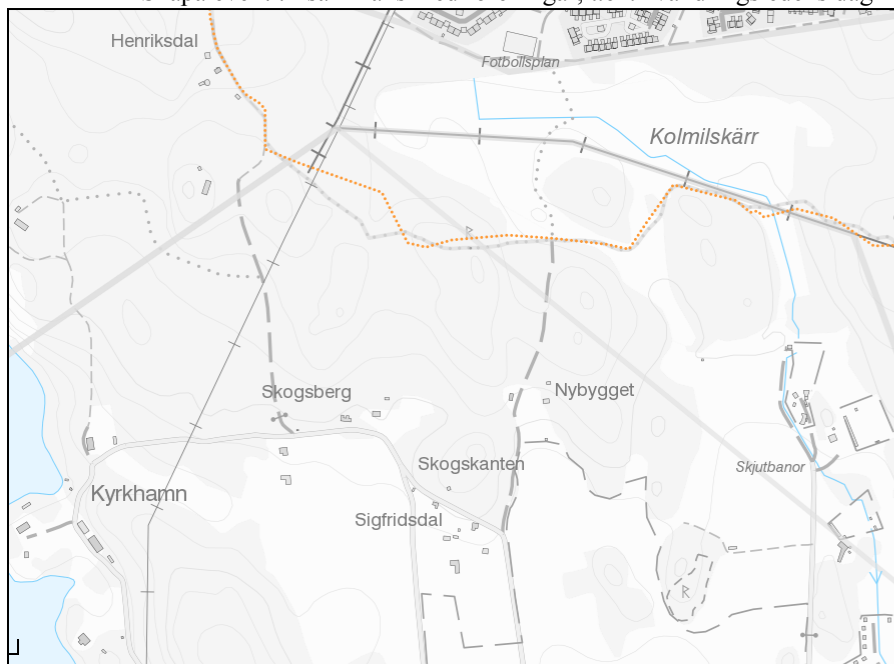
Vi anser att Stockholms stad har mycket kvar att göra gällande att lyfta fram Sörmlandsleden och Upplandsleden. Här är några förslag på hur situationen kan förbättras:

- Skapa en vandringsnod vid Sörmlandsledens startpunkt i Björkhagen där hela Sörmlandsleden presenteras i en halvöppen byggnad med tak. Mängder med information, tips och bilder av leden kan inspirera stockholmare att ge sig ut på dagsturer eller längre vandringar

- Skapa en vandringsnod i området Kyrkhamn-Lövsta i Upplandsledens närhet där hela Upplandsleden presenteras i en halvöppen byggnad med tak. Mängder med information, tips och bilder av leden kan inspirera stockholmare att ge sig ut på dagsturer eller längre vandringar

- Beskriv mycket utförligt om både Sörmlandsleden och Upplandsleden på kommunens hemsida samt länka till mer information (idag står inget om Upplandsleden och Sörmlandsleden nämns bara väldigt kort under Naturreservat i Stockholms stad/Nackareservatet respektive under Lantegendomarna/Friluftsområden).

- Skapa event tillsammans med föreningar, t.ex. ”vandringsledens dag”

Järfällakartan. Karta över leder.

Stockholms stad ligger dåligt till jämfört med många andra kommuner och trenden är negativ

Vi anser att Stockholms stad bör låta en oberoende granskning titta på hur Stockholm arbetat med friluftsliv från 2010 och framåt. Från 2010 finns nämligen tämligen jämförbar data gällande friluftsliv så situationen i Stockholms stad kan ses i ljuset av övriga kommuners arbete i Sverige. Sedan 2010 finns sammanställda svar från en friluftsenkät som går till alla kommuner och som Naturvårdsverket står bakom.

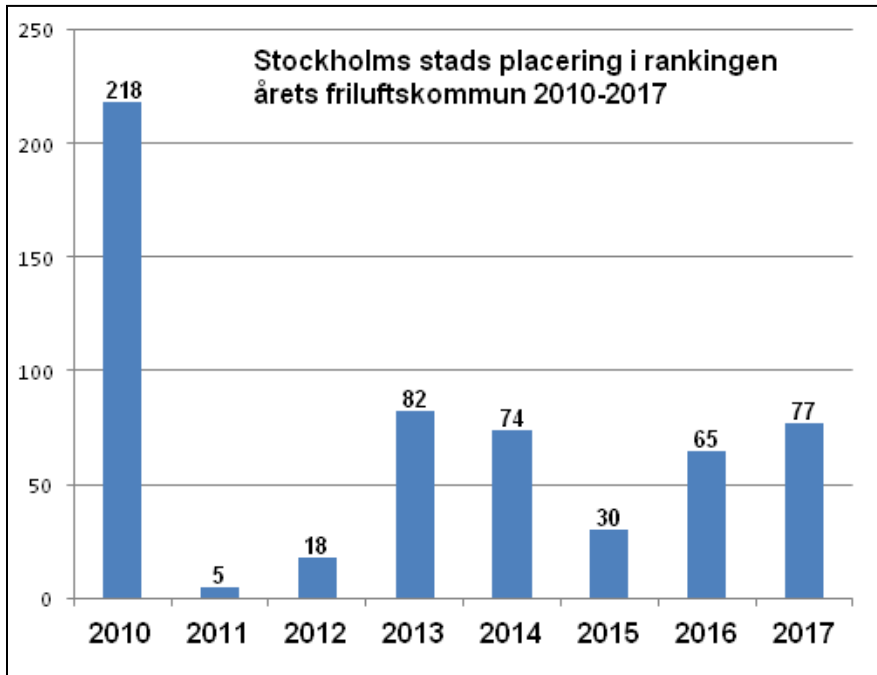
Vi har påbörjat en granskning av Stockholms stad och resultatet är tyvärr inte alls vad vi förväntar oss av Stockholms stad, Sveriges kanske rikaste kommun. Stockholms stad har alla förutsättningar att vara bäst i Sverige på friluftsliv men kommunen har inte fokuserat tillräckligt på frågan om friluftsliv senaste åren.

Siffrorna i de två diagrammen nedan baseras på Naturvårdsverkets uppgifter² och de talar sitt tydliga språk; de ger dels en klar fingervisning om hur Stockholm står sig jämfört med andra kommuner och dels ger de en fingervisning om hur väl kommunen lyckas pricka in svar på frågor om kommunens arbete med friluftsliv. Diagrammet med Stockholms stads placering bland Sveriges kommuner visar att kommunen låg bra till i Sverige 2011 och 2012 då placeringarna var 5 respektive 12 (år 2010 svarade Stockholms stad bara delvis på enkätfrågorna). Från 2013 har en dramatisk försämring skett i Naturvårdsverkets ranking. Stockholms stad föll till plats 82 år 2013 och har därefter förbättrat sig väldigt lite, med undantag för 2015 då Stockholms stad hamnade på plats 30. De två senaste åren har en försämring skett och kommunen hamnade 2017 på plats 77.

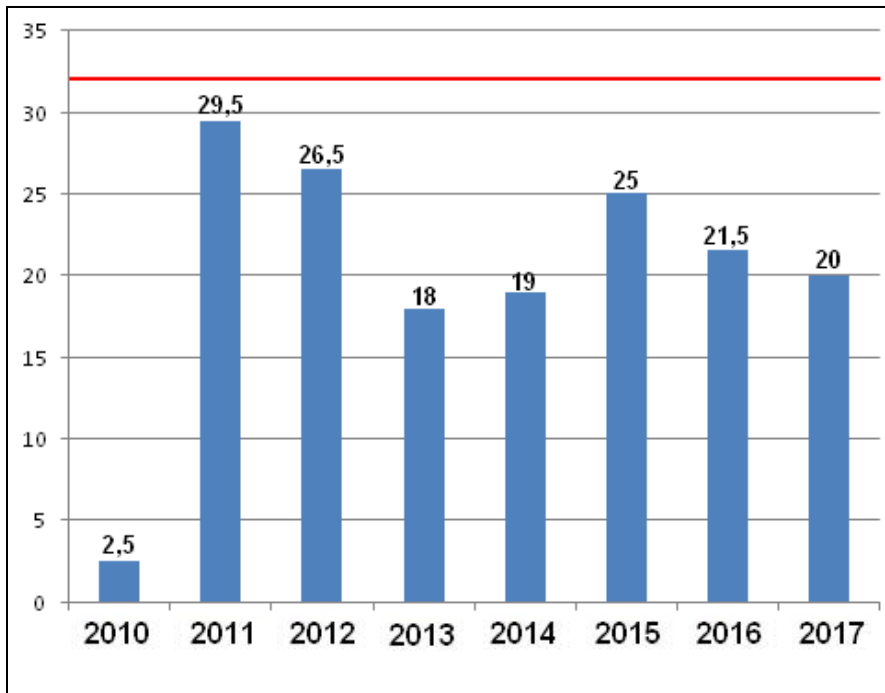
Det är inte bara det att andra kommuner förbättrat sig mer än Stockholms stad, en faktisk försämring kan också ses. Naturvårdsverket har under 2010-2017 haft en maxpoäng på 32 på sin poängsatta enkätsammanställning. När Stockholms stad hamnade på plats 5 hade kommunen 29,5 poäng. De senaste 5 åren (2013-2017) har Stockholms stad haft en snittpoäng på 20,7. De två senaste åren har tyvärr en försämring skett och år 2017 hamnade kommunen på strax under snittet: 20 poäng av 32 möjliga.

---

² Naturvårdsverket. Årets friluftskommun för åren 2010-2017 (totalt sju rapporter).

Statistik från Naturvårdsverket. Årets friluftskommun för åren 2010-2017.

Statistik från Naturvårdsverket. Årets friluftskommun för åren 2010-2017. Röda linjen visar maxpoäng, 32.

Vi anser att Stockholms stad bör fortsätta en fördjupad granskning om hur det kommer sig att Stockholm går åt fel håll när Naturvårdsverket mäter ett antal parametrar. Vi är gärna med i fortsatta diskussioner.

Stockholms idrottsförbund

Stockholms idrottsförbunds yttrande daterat den 6 februari 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Stockholmsidrotten välkomnar denna strategi och att den kopplas samman med det idrottspolitiska programmet. I sin helhet är det ett mycket bra dokument som tar ut riktningen framåt för att främja organiserad idrott, egen idrottandet och öka folkhälsan. De specifika synpunkter som Stockholmsidrotten vill ta upp är följande:

- **Tydliggör vad Stockholm stad anser är friluftsliv och som därmed omfattas av strategin.**

- De inledande sidorna lyfter denna fråga och belyser olika delar av friluftsliv, vilket skapar utrymme för att olika aktörer tolkar det på olika sätt. I inledande stycket, på sidan ett, nämns klassiska friluftaktiviteter som löpning, skridskoåkning, skidåkning, paddling, klättring och bad. I sista stycket på sidan två under rubriken ”Friluftslivet idag” anges att enligt undersökningar finns skillnader mellan vad könen gör. Män ägnar sig åt löpning, fiske och motoraktiviteter medan kvinnor ägnar sig åt stavgång, promenader och djuraktiviteter. Den definition som hänvisas till överst på sidan två, dvs. från förordningen om statsbidrag till friluftorganisationer (SFS 2010:2008) är alldeles för öppen. Om strategin ska vara en hjälp internt inom Stockholm stad mellan förvaltningar samt för idrottsrörelsen i dialog med Stockholm stad måste utrymmet för egen tolkning minskas. Stockholmsidrotten föreslår en definition där det specifikt sägs vilka typer av idrotter och aktiviteter som staden anser rymmas inom programmet. Exempel på dessa är:

Promenad	Löpning	Orientering
Hinderbana	Parkouranläggning	Utegymp
Svampplockning	Vandring	Klättring
Längdskidåkning	Utförsåkning	Rull-skidåkning
Cykling mountainbike	Cykling landsväg	Kick- bike/Skateboard
Skridskoåkning	Fiske	Simning
Segling	Båtmotorsport	Kanot/Rodd
Triathlon	Sportdykning	Friluftsbad
Glid- och skärmflygning	Ballongflyg	Fallskärms hoppning
Motorcross	Modellflyg	

Ovanstående tabell är omfattande och visar upp den stora mångfald som är aktiva i mark, vatten och luft, detta i/på mer eller mindre anlagda anläggningar. Viktigt att notera är att detta inte innebär att alla dessa idrotter kan utövas överallt, utan är något som avgörs från fall till fall beroende på idrott och det enskilda områdets förutsättningar.

- **Att strategin särskilt lyfter fram tillgänglighet och behovet av att anpassa friluftsmiljöerna är mycket positivt. Stockholmsidrotten vill särskilt lyfta fram följande behov:**

- Helheten måste funka, det vill samtliga delar från information, parkering, idrottsytorna och servicebyggnader. Fokusera på att skapa förslagsvis en anläggning i varje väderstreck som är av hög kvalitet i alla delar ur ett tillgänglighetsperspektiv. Det

- Särskilt vill vi lyfta behovet av att även planera in goda parkeringsmöjligheter och tillgång till tillgänglighetsanpassade toaletter.

- **Stockholmsidrotten är positiv till de målgrupper som anges i strategin. Särskilt att lyfta fram den personer med funktionsnedsättningar, personer med lägre socioekonomisk bakgrund än genomsnittet och personer med utländsk bakgrund.**

- För att lyckas med att nå dessa målgrupper är det dock viktigt att Stockholm stad identifierar hindren för respektive målgrupp att delta och startar ett arbete för att undanröja dessa. Detta bör inte stanna vid anläggningsinriktade åtgärder eller informationsarbete, utan bör stödjas med riktade insatser antingen med egen personal eller riktat ekonomiskt stöd som till exempel:

- För personer med funktionsnedsättningar att få ett aktivt friluftsliv är det viktigt att de kan nyttja färdtjänst, ledsagning och/eller assistans både för att komma till och utöva verksamheten. Exempel kan vara riktade bidrag är stöd till föreningslivet att vara ledsagare till exempel

- För socioekonomiskt svaga grupper ha specifika insatser för att få dem att upptäcka och vara aktiva i naturen. I detta ingår möjligheten att låna material. Detta kan med förmån genomföras med assistans av idrottsrörelsen eller andra ideella aktörer.

- **Öka skyddet för idrottsmiljöer och -anläggningar i friluftsmiljö samt de idrotter som har verksamhet här. Stockholmsidrotten vill särskilt lyfta fram följande:**

- Stockholmsidrotten välkomnar att samverka med föreningslivet lyfts fram som viktig aspekt för att skapa verksamhet i Stockholms friluftsliv. Utvecklingen de senaste 10-15 åren har inneburit konkurrensen och tillgången till mark, vatten och luft för friluftsliv ökat betydligt. Detta beroende på en rad olika skäl som förtätning, striktare bullernivåer eller miljöaspekter. Därför anser vi att strategin mer tydligt både bör tydliggöra och skydda rätten för organiserade idrotten att utöva verksamhet.

- Utred och definiera vilka ytor som kan anses vara tränings- och tävlingsanläggningar för friluftsbaserade idrotter, se tabell ovan. I denna utredning bör samtliga idrottsmiljöer och -anläggningar inkluderas oavsett om de är kommunala,

kommunala bolag, föreningsägda eller privata. Detta behövs ur två aspekter. Dels upplever flera idrotter problem och motstånd mot att genomföra träningar eller tävlingar på i exempelvis områden som är naturreservat. Den enskilda föreningen tvingas då ta en dialog med den som är ansvarig för området i fråga där parterna har klart olika uppdrag och styrkeförhållanden. Det är bättre om dessa diskussioner och förhållanden klagas mellan förvaltningar och inte i skarpt läge mellan. För det andra bör denna klassificering i förlängningen innebära ett stärkt skydd i de fall det blir aktuellt med ett nytt bostadsområde, dragning av väg, när ett naturreservat instiftas eller liknande. De senaste årens erfarenhet är att ett antal idrottsmiljöer och anläggningar har fått flytta på sig till följd av att naturreservat bildats, nya vägar eller bostadsförtätningen. Det faktum att dessa idrottsmiljöer och idrottsanläggningar har ett svagt eller icke-existerande skydd innebär att dessa trängs allt längre ut.

- I detta arbete kan också övervägas om vissa av dessa anläggningar ska inkluderas i det lokalbokningsregistret som Idrottsförvaltningen har ansvar för. Detta skulle innebära att idrottsföreningar kan fördelas tider på exempelvis motionsspår för löpning, mountainbike träning på avsedd stig, orientering, klättring eller längdskidåkning. Positiva effekter det skulle bli att tydliggöra föreningslivets rätt att utöva verksamhet på dessa platser samt synliggöra inom stadens organisation hur och var föreningslivet är aktiva.

Reservationer m.m.

Bromma stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Hanna Wistrand (L) enligt följande.

Remissen är en bra ansats för ett mer utvecklat och tillgängligt friluftsliv för Stockholmarna.

Förvaltningens synpunkter och förslag på remissen är mycket bra och nämner remissens stora svaghet: Samverkan och tydlig rollfördelning. I vanlig ordning lägger man ett stort, om inte det största ansvaret, på ideella föreningar och civilsamhället utan att på något sätt möta de stora utmaningar som ideella föreningar redan har i att bedriva sin verksamhet.

Det talas för lite om ekonomi och drift. Ännu mindre om att det lokala aktivitetsstödet (LOK) ständigt minskat under mandatperioden och alltså gör fattiga föreningar ännu fattigare. Det blir inte lättare att bedriva sin ideella verksamhet med mindre pengar.

Om majoriteten verkligen hade velat sätta denna strategi hade man talat om ledarskapet, om stöd till att utveckla ungdomsledare och om hur man förenklar för föreningar att driva sig själva. Att lägga en stor del av ansvaret för utökad verksamhet på föreningslivet utan att öka det ekonomiska stödet är ett slag under bältet.

Även om det just i detta fall handlar om friluftsliv finns det ett stort behov av föreningslokaler, även för dessa verksamheter, något som i princip aldrig planeras in vid nybyggnation. I en växande stad behövs föreningslivet som en brygga och en länk in till en social samvaro och utgör en grund för en förbättrad folkhälsa.

En strategi utan tydliga verktyg som ekonomiska insatser, tydlig rollfördelning och analys av det som saknas, dvs. ungdomsledare och närvarande vuxna, är svår, om inte omöjlig, att genomföra.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Lorena Delgado m.fl. (V), Salar Rashid m.fl. (S) och Sara Golander m.fl. (MP) enligt följande.

Vi ställer oss bakom förvaltningens svar på remissen och vill därutöver tillägga följande. I samband med större exploateringsprojekt som pågår inom Fokus Skärholmen finns det både möjligheter och behov av att också utveckla friluftslivet. Därför vill vi lyfta vikten av att idrottsförvaltningen samverkar med stadsdelsförvaltningen i dessa frågor. Det skulle till exempel vara intressant att utreda möjligheten att etablera en anläggning för vattensport såsom segling eller

kajakpaddling vid Johannesdal i samband med exploateringen av närområdet, eller att anlägga ett uppmärkt promenadstråk från Vårbergstoppen via Johannesdalsbadet vidare längs vattnet.